

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 32

14—26 juli.

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 juli.

	Sid.
Svar på interpellation av herr Hage om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m.	5
Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna ..	10

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 20 juli.

Utrikesutskottets utlåtande nr 20, ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater	10
Konstitutionsutskottets memorial nr 31, ang. förslag till tryckfrihetsförordning m. m. (sammanjämningsförslag)	34
Särskilda utskottets memorial nr 2, ang. kamrarnas beslut rörande ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.	34

Onsdagen den 14 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne juni samt den 1, 2 och 3 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Hänvisande till i juni månad förelagt läkarintyg hemställer jag härmed om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 20 juli.

Stockholm den 4 juni 1948.

Sven Linderot.

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Åberopande närslutna läkarintyg anhåller undertecknad om ledighet från riksdagsarbetet under återstoden av vårsessionen.

Kristianstad den 5 juli 1948.

N. Elowsson,

ledamot av riksdagens första kammare.

Härmed intygas, att riksdagsman *Nils Elowsson* under tiden 23 maj—3 juli 1948 vårdats å härvarande Centrallasarettets medicinska avdelning för ulcus duodeni cum melaena (blödande magsår) + Embolia pulm. cum bronchopneumonia samt att han till följd av denna sin sjukdom är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet före den 20 juli 1948.

Kristianstad den 3 juli 1948.

Hans Silwer,

med. dr, lasarettsläkare.

Även den av herr Elowsson sökta ledigheten beviljades.

Herr *Öhman* avlämnade en av honom och herr *Norling* undertecknad motion, nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Motionen hänvisades till utrikesutskottet.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.03 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 17 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 448, till Konungen i anledning av viss del av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater;

konstitutionsutskottets memorial nr 31, med föranledande av kamrarnas beslut beträffande utskottets utlåtande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

särskilda utskottets memorial nr 2, med föranledande av kamrarnas beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Måndagen den 19 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 20, konsti-

tutionsutskottets memorial nr 31 och särskilda utskottets memorial nr 2.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.02 förmiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intygas på heder och samvete, att landshövding *R. Sandler* på grund av akut förkylnings sjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den 20 juli 1948 tills vidare.

Stockholm den 19 juli 1948.

Ake Smedmark,

leg. läkare.

Om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *WIGFORSS*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Hages interpellation om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m., erhöill ordet och anförde: Herr talman! I en till chefen för justitiedepartementet riktad interpellation har herr Hage framställt följande frågor:

Anser herr statsrådet, att det skulle vara motiverat att igångsätta en utredning, utöver den som redan existerar, för att belysa, i vilken omfattning bostadsfastigheter i städer och liknande samhällen under de senaste tio åren — eller under annan tidsperiod, som kan anses lämplig — försålts på sådant sätt, att försäljningspriserna gått upp i höjden med orimliga belopp?

Är herr statsrådet villig att — på grundvalen av nu föreliggande eller genom en sådan utredning framkommande

sifferuppgifter — till en förutsättningslös utredning upptaga frågan om åstadkommande av en lagstiftning, syftande till ett förhindrande i möjligaste mån av en fortgående prisuppressning och jobberi vid försäljande av bostadsfastigheter?

Då interpellationen avser frågan om en eventuell lagstiftning i syfte att åstadkomma en prisreglering beträffande försäljning av bostadsfastigheter, torde det ankomma på mig att besvara interpellationen.

I anledning av interpellationen har jag under hand inhämtat yttranden i ärendet från priskontrollnämnden, socialstyrelsen, hyresrådet och byggnadslånebyrån. I anslutning till de synpunkter, som dessa myndigheter framlagt, får jag anföra följande.

Frågan om prisreglering beträffande försäljning av fast egendom togs upp under förarbetena till 1943 års ändringar i prisregleringslagen. I propositionen i ämnet erinrade jag sålunda om att priskontrollnämnden i en promemoria diskuterat möjligheten att göra prisregleringslagen tillämplig å försäljning av fast egendom. Tanken hade emellertid avvisats. För egen del fann jag det välbetänkt att icke utsträcka lagen till att gälla överlåtelse av fast egendom. Jag underströk i detta sammanhang den av livsmedelskommissionen i dess remissyttrande framförda synpunkten att genom prisreglering beträffande jordbrukets produkter en viss prisreglerande effekt erhöles jämväl med avscende å försäljning av jordbruksfastigheter. Mot svarande gällde på grund av den genomförda hyresregleringen i fråga om flertalet hyresfastigheter.

Andra lagutskottet erinrade i sitt utlåtande över propositionen, att under beredningen av ärendet framlagts för-

Om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m.

slag om längre gående skärpningar av priskontrollen än dem som upptagits i propositionen. Utskottet fann emellertid för sin del de genom propositionen framlagda modifierade ändringsförslagen vara väl avvägda.

Frågan är nu i vad mån de senaste årens utveckling motsvarat de förhoppningar, som man sålunda ställde på hyresregleringslagens förmåga att indirekt verka prisreglerande i fråga om försäljning av bostadsfastigheter. För att något belysa denna fråga skall jag citera ett par uttalanden i de nyssnämnda, i anledning av interpellationen införskaffade yttrandena.

Socialstyrelsen anför beträffande en inom styrelsen upprättad för någon tid sedan till hyresrådet överlämnad »Redogörelse rörande förändringar i saluvärdena för fastigheter i vissa städer under åren 1938—1946», att man sammanfattningsvis kunde säga, att stegringen i saluvärdena vore starkare för mindre fastigheter än för större och starkare i mindre städer än i de större. Detta förhållande sammanhänge givetvis delvis med att priserna för en- och i viss mån för tvåfamiljshus och andra smärre fastigheter starkt påverkats av bostadsbristen, medan den gällande hyresregleringslagen bromsat verkningarna därav å värdena för de egentliga hyresfastigheterna. Den skilda utvecklingen i städer av olika storleksordning syntes delvis sammanhänge med samma förhållande så tillvida som småhusbebyggelsen vore mera dominerande i de mindre städerna. Sannolikt hade även den allmänna utjämningen i dyrhetsavseende inverkat härvidlag. I *större* städer syntes av utredningen att döma stegringen av saluvärdena i stort sett ha hållits på lägre nivå än vad som motsvarade den allmänna penningvärdesförsämringen. I *mindre* städer visade undersökningen mera varierande siffror, delvis beroende på materialets litenhet. I varje fall syntes man knappast kunna konstatera, att de genomsnittliga ökningarna ens i dessa städer vore större än vad som motsträdes av penningvärdets försämring.

Vad angår behovet av priskontroll be-

träffande försäljning av bostadsfastigheter understryker socialstyrelsen, att såvitt anginge de egentliga hyresfastigheterna en priskontroll redan införts genom hyresregleringslagen. Det vore en allmänt antagen princip för priskontrollen, att den borde träffa ett led i ett ekonomiskt sammanhang på sådant sätt att den i möjligaste mån finge verkningar beträffande de övriga leden i kedjan. I enlighet med denna princip syntes den lämpligaste punkten att sätta in en dylik kontroll vara just hyrorna, och hyreskontrollen torde sannolikt vara bland de mest effektiva priskontrollerna, som för närvarande gällde här i landet. Något behov av ytterligare reglerande åtgärder funnes därför enligt socialstyrelsens mening icke, såvitt dessa fastigheter anginge.

Priskontrollnämnden och hyresrådet anför liknande synpunkter beträffande behovet av en särskild priskontroll för hyresfastigheter.

För egen del anser jag mig på grundval av de nyss återgivna yttrandena och övriga förhållanden kunna göra det uttalandet, att vad angår de *egentliga hyresfastigheterna* något starkare behov av en särskild lagstiftning i priskontrollerande syfte inte för närvarande gör sig gällande. Jag anser i enlighet härmed inte heller, att tillräckliga skäl föreligga att nu igångsätta en sådan utredning rörande hyresfastigheterna, som interpellanten ifrågasatt. Detta utesluter dock självfallet inte, att frågan även i fortsättningen bör uppmärksammas.

Det hittills sagda har haft avseende å de egentliga hyresfastigheterna. I viss mån andra förhållanden göra sig gällande med avseende å *egna- och villafastigheter*.

Även beträffande denna typ av bostadsfastigheter skall jag, för att närmare belysa frågan, återge några uttalanden av de hörda myndigheterna.

Priskontrollnämnden finner med hänsyn till den inträdda prisstegringen å villafastigheter kontrollåtgärder av ena eller andra slaget i princip önskvärda. Dessa kontrollåtgärder kunde då enligt priskontrollnämndens mening inte gär-

Om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m

na begränsas till villafastigheterna, utan måste ingå som ett led i en generell priskontroll av fastighetsmarknaden. Nämnden finner emellertid tekniska och andra skäl tala mot en *direkt* priskontroll över fastighetsmarknaden, men anser frågan om *indirekt* kontroll kunna övervägas. Nämnden tänker därvid närmast på anordnandet av en kontroll över fastighetsmäklarna samt en höjning av lagfartsstämpeln.

Socialstyrelsen framhåller, att beträffande villafastigheterna funnes i stort sett ingen annan priskontroll än den som indirekt följde av att hyrorna för uthyrda lägenheter vore reglerade; och med nuvarande bostadsbrist vore denna indirekta verkan av mindre betydelse. Denna kategori av fastigheter hade icke varit avsedd att omfattas av den av socialstyrelsen gjorda undersökningen, men av materialet framginge dock att en bestämd tendens till starkare prisstegring föreläge i fråga om de mindre fastigheterna. De allmänna erfarenheterna syntes även giva belägg för att just en och tvåfamiljsvillor stigit särskilt mycket i pris under de senaste åren. Socialstyrelsen ansåge det vara i och för sig önskvärt, om någon åtgärd kunde vidtagas för att motverka denna prisstegring å den nu nämnda kategorien av fastigheter. Vissa ansatser därtill hade gjorts i samband med statlig och kommunal långivning och subventionering till dylika fastigheter, i det att vederbörande myndighet för lånens övertagande krävt att överlåtelsepriset skulle godkännas. Erfarenheterna av denna verksamhet syntes emellertid visa, att det vore synnerligen svårt att effektivt genomföra en dylik kontroll, då möjligheterna till kringgående av bestämmelserna vore alltför stora. Socialstyrelsen kunde icke anvisa någon framkomlig väg att åstadkomma en effektiv bättring på detta område och ansåge därför att det knappast föreläge tillräckliga skäl att igångsätta en speciell utredning därom.

Byggnadslånebyrån uttalar för sin del, att tendenser till spekulation i statsbelånade egnahem otvivelaktigt förekommo, men att dessa tendenser hittills icke ta-

git mera allvarliga former. Byrån erinrar vidare om att vissa förberedelser vidtagits för en utbyggnad av den statliga kontrollen i fråga om överlåtelse av byggnadsföretag, som uppförts eller ombyggt med stöd av lån, beviljade av byggnadslånebyrån. Byrån hade emellertid ansett sig icke för närvarande böra föreslå en dylik utbyggnad, men hade sin uppmärksamhet riktad på de ifrågasvarande missförhållandena och vore beredd att framlägga de förslag till spekulationshindrande motåtgärder, vartill den kommande utvecklingen kunde föranleda.

För egen del vill jag framhålla, att beträffande villafastigheter frågan i första hand gäller kontrollen över egnahemsmarknaden. De hithörande spörsmålen höra emellertid icke hemma under prisregleringslagstiftningen utan utgöra ett delproblem inom den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Socialministern har också behandlat denna fråga senast i årets proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen. Socialministern har därvid uttalat bl. a. att de redan vidtagna åtgärderna på området syntes i nuvarande läge i stort sett vara till fyllest. Socialministern förutsatte dock, att byggnadslånebyråns undersökningar i ämnet fortsatte och att de förslag framlades, vartill dessa undersökningar kunde föranleda.

Av det nu sagda framgår, att varken beträffande de egentliga hyresfastigheterna eller beträffande villabyggnader med statliga lån sådana omständigheter för närvarande föreligga, som påkalla en särskild prisregleringslagstiftning. Emellertid återstår att behandla frågan om eventuell priskontroll för villabyggnader, vilka *icke* äro föremål för statlig långivning. — Beträffande dylika villabyggnader föreligga otvivelaktigt missförhållanden i fråga om prissättningen. Att undanröja dessa missförhållanden erbjuder emellertid mycket betydande svårigheter. Man skulle förmodligen också bliva tvungen att uppbygga en särskild administrativ apparat av relativt betydande omfattning för att handhava

Om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m.

och kontrollera tillämpningen av en eventuell lagstiftning. På grund av de särskilda förhållandena på detta område skulle kontrollen förmodligen ändå inte bli så effektiv att man icke i betydande utsträckning kringginge lagstiftningen. Vid sådant förhållande och då — rent kvantitativt sett — den ifrågavarande gruppen fastigheter är förhållandevis liten, är jag för min del icke beredd att föranstalta om utrednings- eller lagstiftningsarbete rörande denna fråga. I varje fall vill jag först avvakta ytterligare erfarenheter av utvecklingen och av de verkningar, som eventuella åtgärder beträffande de statligt belånade fastigheterna indirekt kunna utöva beträffande andra villafastigheter.

Herr HAGE: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det synnerligen utförliga svar, som här har lämnats.

Detta tack skulle naturligtvis varit ännu innerligare, om svaret varit från mina utgångspunkter något mera positivt. Men samtidigt som jag konstaterar detta, måste jag erkänna, att svaret också innehåller en hel del ljuspunkter. På s. 4 i den utskrift av interpellationssvaret, som jag erhållit, säges — efter finansministerns deklARATION, att han inte nu är beredd att igångsätta någon utredning rörande priskontroll vid försäljning av hyresfastigheter — att detta självfallet dock inte utesluter, att *frågan även i fortsättningen bör uppmärksammas*. I samma riktning gå också en del uttalanden från såväl priskontrollnämnden som socialstyrelsen och byggnadslånebyrån.

Vad jag särskilt har fäst mig vid och gillar är, att priskontrollnämnden tar upp frågan om kontroll över fastighetsmäklarna och deras verksamhet. Jag har den bestämda uppfattningen, att fördyring av fastigheter som säljas ofta står i direkt sammanhang med fastighetsmäklarnas verksamhet, och jag har i min interpellation anfört exempel på detta. En fastighet i min hemtrakt, som för övrigt tillhörde en gammal god vän till mig, tidigare ledamot av denna kam-

mare, kunde under en tid förvärvas till ett pris av cirka 50 000 kronor, men sedan en fastighetsmäklare fått ta hand om försäljningen, avyttrades fastigheten för cirka 72 000 kronor. Fastighetsmäklarnas verksamhet går just ut på att vid försäljning av fastigheter få högsta möjliga pris, något som ter sig naturligt med tanke på att deras provision i allmänhet blir större i samma mån som de kunna åstadkomma högre priser. Jag vågar alltså bestämt säga, att det skulle vara synnerligen önskligt, om man åtminstone när det gäller fastighetsmäklarnas verksamhet sökte åstadkomma några kontrollåtgärder.

Jag vill också understryka vad som säges i interpellationssvaret, att en viss bestämd tendens till starkare prisstegring har gjort sig gällande i fråga om försäljningen av mindre fastigheter. Detta framgår av socialstyrelsens utredning. I dessa mindre fastigheter äro hyresgästerna många gånger fattiga människor, och man kan befara, att denna prisstegring i det långa loppet — trots hyresregleringslagens tillvaro — kommer att leda till höjda hyror för dessa människor.

Detta är vad jag i första hand har velat framhålla.

Frågan om vad man skall kunna göra för att hindra en orimlig prisstegring vid försäljning av fastigheter har, såsom framgår av interpellationssvaret, flera gånger varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Jag vill gärna erkänna, att problemet är svårt att bemästra. Att döma av interpellationssvaret synas statsmakterna nu vilja resignera och säga, att det är omöjligt att lösa detta problem. Jag tycker att detta är ganska dystert, ty jag har alltså den uppfattningen att någonting här behöver göras. Jag vill påpeka, att när det gäller jordbruksfastigheter ha statsmakterna ansett det önskvärt och även möjligt att genomföra en lagstiftning för att bland annat hindra prisstegring vid försäljning av jordbruksfastigheter. Det förefaller mig, som om det skulle finnas möjligheter att göra någonting liknande, när det gäller bostadsfastigheter.

Om förhindrande av jobberi med bostadsfastigheter m. m.

Och jag vill upprepa vad jag vid föregående tillfällen har sagt, att jobberiet och prisuppskörtningen med avseende på fastigheter i stad är minst lika stort och minst lika omfattande som då det gäller jordbruksfastigheter på *landsbygden*, en uppfattning som för övrigt bestyrkes av uppgifterna i socialstyrelsens utredning.

Den genomsnittliga prisstegringen på hyresfastigheter, sådan den framträder i socialstyrelsens utredning, anses inte vara större än som kan motiveras av uppgången i levnadskostnadsindex. I det material, som ligger till grund för uträkningen av den genomsnittliga prisstegringen för hyresfastigheter, finns dock ganska säkert en stor mängd fall, där prishöjningarna varit mycket större än den genomsnittliga prisstegringen. Jag har från hyresgästföreningar ute i landet fått en del siffror, som bestyrka, att detta är fallet, men jag skall inte nu, i riksdagens sista timme, gå närmare in på detta material. Jag vill endast säga, att redan socialstyrelsens utredning visar, att i många fall synnerligen stora prisstegringar ägt rum, prisstegringar som varit betydligt större än vad som kan motiveras av uppgången i levnadskostnadsindex och penningvärdets försämring. Av den som bilaga till socialstyrelsens utredning fogade tabell 3 framgår t. ex. att köpeskillingen år 1946 i ett samhälle för fastigheter, som år 1938 hade ett visst taxeringsvärde, visar en höjning med inte mindre än 200,5 procent. Jag skall inte trötta kamraren med att undan för undan gå igenom detta material, men det finns en hel del andra siffror i socialstyrelsens utredning, som visa, att prisstegringen i en hel del fall och på en del orter har varit betydligt större än som motsvaras av uppgången i levnadskostnadsindex och penningvärdets försämring.

Det är naturligtvis riktigt, att tillvaron av en hyresregleringslag — som säges på något ställe i det här lämnade svaret — i stor utsträckning hindrar, att höjningen av försäljningspriserna leder till högre hyror. Man skulle ju därför kunna tro, att en person, som spekulera

på att köpa en hyresfastighet, skulle resonera ungefärligen på följande sätt: »Det är ingen idé för mig att köpa en fastighet till högt pris, eftersom hyresregleringslagen hindrar mig från att av hyresgästerna ta ut, vad jag skulle önska med hänsyn till den höga köpeskillingen.» Men det visar sig likväl, att kapital i mycket stor utsträckning, trots tillvaron av hyresregleringslagen, nedlägges i hyresfastigheter. Anledningen är naturligtvis, att personer med förmögenhet anse detta vara en mycket *säker* placering av sitt kapital, även om de veta, att de inte genast kunna få ut en högre hyra på grund av att de köpt sina fastigheter till mycket höga priser. Men genom denna stegring av fastighetsvärdena ackumuleras kraven på fastigheternas avkastning till allt högre belopp, och när hyresregleringslagen en gång i tiden upphör att gälla blir det hyresgästerna, som komma att få bära konsekvenserna av denna prisstegring.

Det är detta som gör att man på hyresgästhall ser med bekymmer på den utveckling av fastighetsvärdena, som har ägt rum. Nu antar jag att det kommer att dröja mycket länge, innan hyresregleringslagen sättes ur kraft. Men den dagen kommer väl till slut, och om det då fortfarande existerar en viss brist på hyreslägenheter, är det givet att fastighetsägarna komma att höja hyrorna högst avsevärt för att förbättra avkastningen av det stora kapital de — särskilt den siste köparen i raden — måst nedlägga vid inköpen.

Nu skulle kanske en eller annan i det fallet vilja resonera på samma sätt som den franske konung, som sade: »Efter oss syndafloden!» Vi som sitta här nu i riksdagen behöva inte fundera så mycket på vad som skall ske vid den tidpunkten! Men så vill inte jag resonera. Man bör ju tänka också på de kommande åren och på de släkten, som komma efter oss, och ordna det så, att de inte få det alltför besvärligt här i samhället.

Trots vad som här påstås vågar jag alltså göra gällande, att tillvaron av en

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

hyresregleringslag inte är ett fullt effektivt hjälpmedel, när det gäller att bestämma dessa problem. Jag vill därför uttala den förhoppningen, att man verkligen gör allvar av uttalandet i interpellationssvaret, att man från regeringens sida kommer att följa denna fråga med uppmärksamhet och att man — om utvecklingen skulle gå vidare i den riktning, som jag för min del har konstaterat — inte kommer att hesitera för att tillgripa en lagstiftning på detta område, lika väl som man har gjort, när det gäller jordbruksfastigheter.

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Genom en den 30 juni 1948 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 297, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 30 juni 1948 samt med överlämnande av en den 3 juli 1948 undertecknad överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater, jämte därvid fogad bilaga och särskild noteväxling, äskat riksdagens godkännande av berörda överenskommelse med bilaga och noteväxling.

Till utskottet hade jämväl hänvisats dels en av herrar *Öhman* och *Norling* inom första kammaren väckt motion, nr 436, dels en av herr *Lager* m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 611. I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 297.

Utskottet hade till behandling i ett sammanhang upptagit berörda proposition även som de bägge motionerna. Under ärendets behandling hade ytterliga-

re upplysningar rörande innebörden av den föreliggande överenskommelsen med Förenta staterna lämnats utskottet från utrikesdepartementets sida ävensom från av utskottet särskilt inkallade sakkunniga.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört följande:

»Utskottet, som konstaterat nu föreliggande överenskommelses nära anknytning till den i utskottets utlåtande nr 18/1948 behandlade konventionen den 16 april 1948 angående europeiskt ekonomiskt samarbete, har i nämnda utlåtande givit uttryck åt sin principiella uppfattning rörande Sveriges medverkan i det europeiska återuppbyggnadsarbetet. Vad utskottet i detta avseende uttalar finner utskottet jämväl äga tillämplighet på den nu aktuella överenskommelsen med Förenta staterna, varigenom formerna för vårt lands — i egenkap av ett av de till Pariskonventionen anslutna länderna — och Förenta staternas samarbete på återuppbyggnadsområdet regleras. Utskottet ansluter sig till de av ministern för utrikes ärendena utvecklade grunder, varpå Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna berörda överenskommelse, och får, under återopande av vad sålunda anförts, hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 436 och II: 611, meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av den med propositionen överlämnade, den 3 juli 1948 undertecknade överenskommelsen angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater jämte därvid fogade bilaga och särskild noteväxling.»

Herr **BRANTING**: Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga det, men det synes mig vara ett oantagbart avtal, som här har förelagts riksdagen.

När vi den 4 februari i år preliminärt behandlade Marshallplanen, gav jag för min del uttryck åt skepsis och oro. De farhågor ha nu besannats, eller äro på väg att besannas, som tidigare tycktes många onödiga eller som helt enkelt uppfattades som — inspirerade av Kom-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

inform! Det finns verkligen skäl att ta denna sak i betraktande ur rent och klart svenska synpunkter.

Riksdagen kommer i dag att ge den begärda sanktionen, troligen på det hela taget omedveten om vad som komma skall. Den ger nog herr utrikesministern rätt i att avtalet ur svensk synpunkt »kan synas gå längre än omständigheterna i och för sig påkalla». Men den kommer att låta lugna sig.

Vid den punkt, där vi nu befinna oss, skulle det förvisso vara önskvärt om någon kunde ge oss en tillförlitlig analys av innebörden i hela det världspolitiska spel, som har startats under namn av Marshallplanen. Men vi kunna inte vänta oss något sådant klarläggande. Ingen kan heller i dag säga någonting säkert om funktionen eller effekten av det avtal, som nu kommer att godkännas av den svenska riksdagen. Att vi stå inför en historisk vändpunkt tror jag ändå att åtskilliga av oss ha på känn. Överenskommelsen innebär, att vi sticka armen djupt in mellan kuggarna i ett för oss okänt maskineri.

Vi kunna inte göra oss blinda för att Marshallpolitiken, så vitt vi hittills lärt känna den, har varit rik på överraskningar och misräkningar. Ju mer man har gått över från fantasi till verklighet desto mer ha realiteter trätt i dagen, som varit ägnade att kyla av det första, uppriktiga intresset. Jag vill inskränka mig till att framhålla vissa väsentliga ting.

Det är väl till att börja med numera klart, att Väst-Europa icke kan påräkna att från Förenta staterna i erforderlig myckenhet få just de varor som behövas. I Förenta staterna föreligger råvarubrist på vissa fundamentala områden.

Vid studium av de bilaterala avtalen finner man också, att Marshallplanen i vissa stycken ter sig snarare som en organisation för Europas hjälp till Amerika än tvärtom! Enligt överenskommelsens artikel IV skall ju svenska regeringen »bemöda sig om att underlätta överförandet till Förenta staterna, för upplagring eller andra ändamål, av sådana svenska råvaror som erfordras av

Förenta staterna till följd av nuvarande eller framtida brister i dess egna resurser». Till detta kommer sedan hela den speciella anordningen i avtalet för att öka denna svenska export till Amerika. — Jag går inte in på frågan om omfattningen av denna export. Det heter ju därutinnan att tillbörliga hänsyn skola tagas till »Sveriges skäligen behov av sådana råvaror för inhemsk användning och för kommersiell export». Det är underförstått att »kommersiell export» också kan innefatta kompensationsaffärer. Om uttrycket också innefattar kreditaffärer framgår inte. Uppenbart synes emellertid vara, att Förenta staterna för att kunna bedöma dessa angelägenheter måste begära att få full kontroll över den svenska utrikeshandeln!

Man säger naturligtvis, att bristerna i fråga om råvaror och materiel i Amerika äro en direkt följd av den avsedda hjälpen till Europa. Det ser icke ut att vara hela sanningen! Brister föreligga ju redan nu, vilket framgår av texterna. Det förefaller mig också föga »planmässigt», att Europa nu skall i extra myckenhet exportera råvaror och materiel till Amerika för att sedan köpa igen färdigprodukterna för dyra dollars. Ur allmänna planhushållningssynpunkter förefaller det åtminstone mig som om man förbereder en ekonomisk katastrof av stora mått genom att under en fyraårsperiod ytterligare öka Förenta staternas redan nu enorma produktionskapacitet. Hur skall världsekonomin efter detta finna balans?

Jag använde uttrycket »dyra dollars» — vi skola ha klart för oss, mina damer och herrar, att värdet av de dollars, som nu skola ställas till Europas förfogande, icke blir detsamma som det normala dollarvärdet. De europeiska köparna bli ju inte i tillfälle att för hela sina krediter köpa varor på den amerikanska marknaden efter fritt val. En stor mängd dollars måste tydligen förbrukas på varor, som vi inte i första hand behöva, för att tillgodose amerikanska exportintressen. Det är klart att detta kommer att förminska våra lånade dollars värde.

Över huvud taget har det väl blivit

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

klart, att önskedrömmarna om Amerika såsom Europas välgörare inte äro så lätt förverkligade. Amerikas resurser räcka inte till för att sätta ens Väst-Europa på fötter — hur skulle problemet då ha tett sig, om också Öst-Europa kommit med?

Det öppnar sig ju också penibla konkurrensproblem för industrierna på ömse sidor om Atlanten. De amerikanska exportörernas intressen äro *en* sak, de europeiska importbehoven en helt annan!

Nu är det väl egentligen bara bra, att läget på detta sätt omsider klarnar på den ekonomiska fronten. Det fattiga Europa skall inte göra sig några illusioner! Det är bland annat de överdrivna förhoppningarna om den amerikanska hjälpens effektivitet som kunna befaras fördröja, att man i vissa europeiska länder organiserar upp sitt näringsliv på basis huvudsakligen av egna resurser och ett mera normalt internationellt samarbete.

Men det har också kommit en rad obehagliga överraskningar på det *politiska* området. De krafter i Amerika, som ville räkna in Franco-Spanien bland de västliga demokratierna, leva naturligtvis än!

En politisk deklaration av försäkt datum har avgivits av den man, som kanske blir Förenta staternas president. Thomas Dewey yttrade nyligen enligt ett referat i Stockholms-Tidningen för den 26 juni: »Målet för vår politik i Europa måste vara att medverka till, att 16 försvagade nationer enas till Europas Förenta Stater.» I utrikesutskottets utlåtande — jag beklagar verkligen, att herr Sandler på grund av sjukdom är förhindrad att närvara här i dag — föredrar man att bara tala om »Sveriges medverkan i det europeiska återuppbyggnadsarbetet». Att Förenta staterna just genom Marshallplanen bedriver en del av sin europeiska politik låtsas man icke om. Men det skymtar ju till och med i vissa stycken av den amerikanska »1948 års lag om ekonomiskt samarbete», som jag verkligen gjort mig mödan att läsa. Där heter det t. ex. på ett ställe, att närhelst amerikanska utrikesministern anser, att någon åtgärd av den

administratör för Marshallplanen, som har blivit tillsatt, icke passar Förenta staternas utrikespolitiska syften, skola vissa åtgärder vidtagas. Men inte figurerar denna politiska synpunkt hos oss på annat sätt än att man fått mycket bestyr med att bagatellisera och bortförklara de öppenhjärtiga amerikanska deklARATIONERNA.

Men varför skola vi sticka huvudet i busken på den punkten? Förenta staterna är givetvis i sin fulla rätt att utnyttja »planen» för sin utrikespolitik. Frågan är bara den, om denna politik passar oss? Situationen är den, såvitt man kan se, att här föreligger en konstitutiv oöverensstämmelse mellan europeiska och amerikanska synpunkter. Hos oss i Sverige vill man otvivelaktigt på många håll stå fast inte bara vid neutralitetspolitiken, i händelse av konflikt, utan över huvud taget vid den universella samarbetspolitiken. Helst skulle vi nog, de flesta av oss, ha sett, att det blivit Myrdalskommissionen i Genève, som fått bli verktyget för den europeiska återuppbyggnaden. Men i Amerika ha starka krafter i stället drivit igenom Marshallplanpolitiken, och många åsyfta klart att genom den befordra specifika syften. Hur dessa motsatta strävanden i längden skola förenas få vi se! Uppenbart är ju emellertid, att Amerika har tagit ledningen. Är det så underligt, herr talman, om man här i Sverige beklagar denna utveckling och ser med rätt stor oro på fortsättningen?

Den sista och kanske värsta överraskningen för de västeuropeiska staterna har blivit de bilaterala avtalens utformning, som, jag tror överallt, har vållat skarpa debatter och framkallat bittra kommentarer.

Det är mot bakgrunden av hela denna utveckling, her talman, som jag uttalar en farhåga för att Marshallpolitiken också i fortsättningen för de sexton nationerna blir rik på missräkningar, oförutsedda konsekvenser och kanske fruktansvärda överraskningar.

Vår ställning i världen blir en annan än förut, sedan riksdagen här har fattat sitt beslut. Den blir annorlunda, men

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

enligt min mening icke bättre, utan sämre än förut!

Jag började med att säga, herr talman, att det enligt min uppfattning är ett oantagbart avtal, som här har förelagts riksdagen. Det kan inte gärna på allvar förnekas, att avtalet genom en mängd icke-reciproka klausuler partiellt ställer oss under ett slags ekonomiskt förmynderskap.

Där äro först och främst bestämmelserna om att öka Förenta staternas möjligheter att i Sverige få råvaror och materiel genom att här släppa lös den amerikanska privata företagsamheten. Herr utrikesministern har någonstädes yttrat, att det är en utomordentlig förmån för Sverige att besitta sådana råvaror, som nu behövas för Europas återuppbyggande. Ja, givetvis, om vi själva få bestämma över dem och över deras användning! Men Sveriges regering skall nu enligt Artikel IV, punkten 2. mom. b) »förhandla» angående anordningar för att bereda lämpligt *skydd*, som det heter, för *rätten* för varje amerikansk medborgare eller för varje amerikanskt bolag att här i Sverige »bidraga till utvecklingen av produktionen» av för Amerika önskvärda råvaror eller materiel, och detta på villkor motsvarande dem som gälla för svenska medborgare!

I Artikel III heter det, att de båda regeringarna skola samråda om *investeringsplaner* i Sverige, som framläggas av amerikanska medborgare, och där stadgas vissa svenska statsgarantier för sådana investeringar.

Mig förefaller det kränkande för en suverän stat att gå med på sådana bestämmelser utan reciprocitet. Amerikanska regeringen skulle i så fall ha förbundit sig att också »förhandla» om rätten för svenska medborgare och bolag att starta företag i Amerika på samma villkor som amerikanska medborgare för att där »utveckla produktionen» av råvaror och materiel, som *vi* kunna behöva, och amerikanska regeringen borde ha givit oss garantier för svenska investeringar i Amerika. Även om en sådan klausul haft mera teoretisk betydelse, hade den ändå bort finnas där.

Om vi nu emellertid sätta oss över hela arrangemangets något kolonialpolitiska karaktär och bara se saken ur svenska, inre ekonomiska synpunkter, så innebär alltså överenskommelsen, att vi — i vårt överindustrialiserade land, med full sysselsättning — troligen skola släppa lös ett antal amerikanska jätteföretag, till exploatering av svensk malm, svensk trä och annat för export till Förenta staterna. Att detta kan medföra en snedbelastning och överdimensionering inom vårt näringsliv är uppenbart, liksom också att det nog kan leda till slöseri med naturtillgångar.

Nå, men arbetskraften? Ja, antingen komma väl de amerikanska företagen att konkurrera om arbetskraften med de svenska företagen, eller också träder kanske Artikel II, mom. 2 i tillämpning, enligt vilket Sveriges regering skall »väl-villigt pröva» förslag om import av utländsk arbetskraft från flyktinglägren i Tyskland. Avtalsbestämmelserna om den amerikanska företagsamheten i Sverige finner jag alltså ytterst olämpliga.

Men i avtalet finnas också de verkliga högst anmärkningsvärda bestämmelserna i Artikel VI om svensk *rapportskyldighet*, varmed man ytterligare bygger ut den rapportskyldighet, som redan föreligger enligt Pariskonventionen. Sveriges regering — heter det — kommer att till Förenta staternas regering översända — i den form och på de tider, som amerikanerna bestämma — detaljerade uppgifter angående investeringsplaner, program och åtgärder, som föreslagits eller antagits i syfte att genomföra bestämmelserna i överenskommelsen och de allmänna åtagandena i Pariskonventionen — och i dessa allmänna åtaganden ingår ju bland annat, att man skall öka produktionen.

Det är givetvis svårt att överblicka innebörden av detta stadgande, men så mycket är väl klart, att det kan ges en vidsträckt tolkning. Vi ha naturligtvis observerat den inskränkning i rapportskyldigheten, som följer av 6 punkten i annexet, att vi inte behöva skicka detaljerade uppgifter om »mindre investeringsplaner eller konfidentiella kommer-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

siella eller tekniska uppgifter, vilkas utlämnande skulle skada legitima kommersiella intressen». Man har här tänkt på de enskildas kommersiella intressen — men hur blir det med svenska statens intressen av handelspolitisk eller annan natur?

Vidare skola vi skicka fullständiga kvartalsrapporter beträffande »verksamheten under denna överenskommelse» — vad det nu kan innebära! Vidare, och observera detta, skola vi skicka uppgifter angående de ekonomiska förhållandena i Sverige samt övriga belysande uppgifter, nödvändiga för att komplettera de uppgifter, som Förenta staterna få genom rapporter från Parisorganisationen. — Detta för att man i Amerika skall kunna kontrollera »framstegen i det gemensamma återuppbyggnadsprogrammet» och för övrigt för att man skall kunna se till att en viss för oss svenska riksdagsmän i allmänhet okänd *amerikansk lag* blir iakttagen! Dessutom skall svenska regeringen förhålla sig amerikanska regeringen att få de upplysningar angående svenska råvaror eller materiel som den kan ha intresse av.

Något »ekonomiskt spionage» kommer icke Förenta staterna att behöva bedriva i Sverige! Vi skola lägga upp hela vår ekonomiska situation för Amerika, inklusive, antar jag, vår tillgång till uran eller andra dylika ting.

Ena dagen sitter man i lagutskott och i denna kammare och behandlar vittgående strafflagsparagrafer om »olovlig underrättelseverksamhet» beträffande också våra ekonomiska förhållanden, andra dagen får man vara med om en överenskommelse med en främmande stormakt, varigenom vi förplikta oss att ge vederbörande en fullständig insyn i vårt ekonomiska liv och våra naturliga resurser.

Men ändå är detta icke tillräckligt! Vi skola också enligt Artikel VIII taga emot en särskild amerikansk kontrolldelegation. Dessa herrar — vilkas antal visserligen skall vara begränsat — skola ha samma privilegier och immuniteter som amerikanska ambassadens medlemmar. Vi skola också bereda särskilda för-

måner åt vissa amerikanska kongressmän, som kunna vilja komma hit för att titta och kontrollera, eller kanske förbereda affärer, och åt deras personal och ge dem allt bistånd, så att de skola kunna »effektivt» genomföra sina åligganden — vad nu dessa kunna bestå i. Också till de särskilda delegaterna, till Förenta staternas särskilda representant i Europa och till hans personal, till de amerikanska kongressmännen och deras personal skola vi lämna alla uppgifter, som de önska för att kunna följa och överblicka, att överenskommelsen av oss strikt följes.

Jag tager för givet att dessa amerikanska herrar, som komma hit och inspektera oss, inte bara komma att fara omkring »på natten» som de tyska tågen! De komma nog att observeras! Vad svenska folket skall tänka om denna nyordning få vi så småningom märka.

Aldrig förut i Sveriges moderna historia, vågar jag säga, ha vi väl slutit ett sådant avtal som detta! Jag har verkligen letat i våra grundlagar, om det står i regeringens och riksdagens makt att på detta sätt disponera väsentliga stycken av svensk ekonomisk självbestämmanderätt. Men här tycks man inte ha förutsett denna möjlighet.

Låt oss ett ögonblick föreställa oss, mina damer och herrar, att svenska regeringen under kriget hade förelagt riksdagen en överenskommelse liknande denna med Hitler-Tyskland, vilket rike onekligen på sin tid försåg oss med mycket nödvändiga varor — ingen jämförelse för övrigt, naturligtvis, mellan dessa två makter! Men låt oss antaga, att nazisterna i detta avtal hade fått rätt — eller för all del rätt att »förhandla» om — att här grunda allehanda tyska företag för export av råvaror och materiel till Tyskland med samma rättigheter och samma rörelsefrihet som svenska medborgare! Låt oss antaga, att Sverige hade förpliktigt sig att till Tyskland, månattligen och kvartalsvis, avge alla de ekonomiska rapporter, som nu skola gå till Amerika! Låt oss antaga, att tyska delegationer och kontrollanter hade tillförsäkrats en sådan total insyn och

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

beretts en så mäktig, okränkbar ställning och en sådan rörelsefrihet här i landet, som vi nu medgiva amerikanska representanter! Hade inte riksdagens flertal i så fall tillbakavisat ett sådant förslag? Säkerligen — åtminstone tror jag det. Därmed skulle vi ha gått vida längre än vi gjorde i »eftergifter» under direkt krigshot.

Nog är det sant såsom det officiellt har sagts, att det nu föreliggande avtalet »ur svensk synpunkt kan synas gå längre än omständigheterna i och för sig påkalla». »Kan synas» — men gör det inte det också i verkligheten?

Det framhålles i propositionen, att överenskommelsen i stort sett liknar alla de andra bilaterala avtalen. Olikheterna betingas av att somliga länder inte ha några råvaror att avvara, som kunna exporteras till Amerika, och därav att vi inte tänka ta emot någon hjälp i form av gåvor.

Jag har förgäves försökt få tag på några av de andra avtalen med olika europeiska makter, t. ex. de engelska och franska, för att göra en noggrann jämförelse. Det har ännu icke lyckats. Något exemplar av dessa avtal har inte stått att uppbringa här i staden, åtminstone inte för mig. Det har emellertid upplysts mig — och jag tror det naturligtvis — att de nämnda staternas avtal innehålla samma ensidiga klausuler som vårt i fråga om amerikanska investeringar och företag och samma vittgående rapportskyldighet. Även om så är förhållandet, finner jag dessa bestämmelser icke acceptabla.

Allt kommer att bero på tillämpningen, säger man. Ja, säkerligen! Att man från den amerikanska sidan kan vara ganska hårdhänt tror jag att vi redan känna till. Sverige kommer, enligt vad det signalerats, att snart göra framställning om en Marshallkredit, och vi bli på så sätt också jämförda med de andra europeiska staterna. I préambulen till överenskommelsen konstatera de båda regeringarna, att de genom avtalet vilja — såsom det något dunkelt heter — redovisa den hjälp, som mottages av Sverige »för att främja dess ekonomiska

återhämtning». Regeringarna vilja betrakta denna hjälp såsom »en oskiljbar del av det gemensamma europeiska återuppbyggnadsprogrammet». Vi äro således *med* med hull och håll! Vi äro med, om jag får uttrycka mig litet lättfärdigt, i »AB Förenade Väststaternas konkursbo» under amerikansk administration. Vi skola alltså inte inbilla oss, att vår »ekonomiska särställning» försätter oss på något sätt utanför det hela.

Herr talman! Jag har icke velat underlåta att vid detta tillfälle klargöra min ståndpunkt.

Ur inrikespolitiska synpunkter ligger ju saken hos oss så till att riksdagens alla partier, utom det kommunistiska, komma att ge sitt stöd åt överenskommelsen, åtminstone antag jag det. Vid debatten om Pariskonventionen, den 29 juni, underlät icke herr Sandler att gentemot den kommunistiske talaren ironisera över kommunisternas följsamhet mot »direktiven från Kominform». För min del vill jag bara hålla mig till den rent sakliga argumenteringen. Det finns för övrigt i andra länder många andra än kommunisterna, som gått emot — jag talar inte om t. ex. ett parti som De Gaulles i Frankrike — däribland åtskilliga medlemmar av Labour Party i England. Men detta hör icke till den sakliga argumenteringen.

Jag beklagar givetvis den motsatsställning, som jag genom mitt ståndpunkts-tagande kommer i gentemot regeringen. — Men med tanke på framtiden beklagar jag ännu mer, att regeringen intagit sin ståndpunkt så som skett. Man menar naturligtvis nu, liksom under kriget, att vi befinna oss i ett s. k. tvångsläge — och en del ligger väl i det! Men i sådana lägen uppstå ju just politiska avvägningsfrågor.

Att här finnas starka skäl *emot* detta avtal äro vi nog i själva verket alla överens om. Redan när det gällde Pariskonventionen, som ju inte alls gick så långt, framhölls i utrikesutskottets utlåtande, att den konventionen fått en omfattning och räckvidd, som knappast kunde förutses vid Sveriges första ställningstagande till Marshallplanen, och att den inne-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

slöt åtskilliga bestämmelser, som icke i och för sig syntes påkallade av Sveriges medverkan i återuppbyggnadsarbetet. Men — man gick ju ändå med, och jag för min del teg i den debatten. Pariskonventionen hade ju i alla fall, såvitt man kunde se, en annan karaktär än detta amerikanska avtal. Den var byggd, förefaller det mig, på principen om lika berättigande mellan de avtalsslutande staterna. Den gick ut på en kommande planering av den europeiska produktionen och ekonomin, som till och med hade en viss socialistisk karaktär. Den pekade mot universalitet. Man talade där om utsträckningen av handeln åt alla håll på grundval av lika berättigande och om jämbördigt samarbete. Det framhölls, att parterna ville förverkliga de principer och uppnå de syftemål, som anges i *den europeiska ekonomiska kommissionens huvudrapport*, och den rapporten är i många avseenden ett utmärkt aktstycke.

Allt detta tycktes mig ge sin karaktär åt Pariskonventionen. Visst funnos där vissa punkter, som ingåvo betänkligheter. Jag syftar för min del särskilt på att de engelska, franska och amerikanska generalerna i det ockuperade Västtyskland i det avtalet voro med »som avtalsslutande parter», varigenom ju i realiteten också Förenta staterna, genom general Clay, blev avtalsslutande part, fastän utan alla förpliktelser för Amerikas del! Men texten i Pariskonventionen ingav som sagt i alla fall en känsla av att där hade ett antal fria och självständiga stater velat göra ett försök att genom samarbete lyfta sig själva upp ur dyn.

Det nu föreliggande avtalet verkar i stället *diktat*. Det är det ju också! De europeiska staterna ha i alla möjliga avseenden utan val fått underkasta sig stipulationerna i *den amerikanska lagen* om ekonomiskt samarbete av 1948! I den lagen, section 115 b, står det ju inte bara, att separata avtal skola upprättas mellan Amerika och de olika stater i Europa, som vilja komma i åtnjutande av hjälp, utan där står också i detalj, vad dessa avtal skola innehålla. Det var när den

lagen antogs, den 3 april 1948, som Marshallplanen slutgiltigt fick sin karaktär av anordning för amerikansk ekonomisk kontroll över de 16 nationerna.

I Marshalls tal i Harvard den 5 juni 1947, när allt detta började, har han enligt det referat som utrikesministern givit oss sagt, att det varken var lämpligt eller ändamålsenligt, att Förenta staterna ensidigt utformade ett program för Europas återhämtning. Programmet borde komma från Europa. Förenta staternas roll skulle bestå i vänskaplig hjälp med programmets utformande och sedan i understöd åt programmet i den utsträckning det visade sig praktiskt genomförbart.

Så lät det då, och det lät ju hyggligt nog! Men verkligheten blev någonting helt annat efter antagandet av 1948 års lag. Men inte ha vi i riksdagen eller svenska folket över huvud taget fått besked i tid om innehållet i den lagen, som ju i stor utsträckning förhandsbestämde innehållet i de bilaterala avtalen och som satte sin allmänna prägel på planen! Den där lagen borde enligt min mening i översättning ha delgivits riksdagen, i varje fall senast i samband med propositionen om Pariskonventionen, som dagtecknades den 8 maj. I den propositionen refererades emellertid den amerikanska lagen, som alla kunna se, så kortfattat, att man icke fick en aning om vad det bilaterala avtalet måste innehålla. Om den föredrogs mera utförligt i utskottet, vet jag naturligtvis inte.

Innehållet i den amerikanska lagen har emellertid tydligen medfört, att det knappast har kunnat föras några fria förhandlingar om de bilaterala avtalen. Smärre jämkningar och tolkningar ha väl kunnat förekomma, men i de avgörande punkterna var saken bestämd på förhand!

Bland skälen för att Sverige trots allt — trots sin allmänna politiska huvudlinje, trots sin relativt gynnsamma ekonomiska ställning — i alla fall bör vara med och ta emot Marshallhjälp »för att främja Sveriges ekonomiska återhämtning», som det heter, har påpekats, att om vi nu *icke* ta emot Marshallhjälp, så

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

kunna vi inte heller få några normala dollarkrediter. Alltså — därför att vi gärna vilja vara med om Europas återuppbyggnad, måste vi själva ta emot Marshallhjälp och därmed också underkasta oss de rigorösa villkoren! Det är verkligen ganska kuriöst att en stat, som nu är i det lyckliga läget att kunna till Europa och Amerika exportera viktiga råvaror och mycket annat och som icke vill annat än hjälpa Europa och redan *har gjort* det med väldiga belopp, men som just därför nu behöver ett mindre dollarlån — det är kuriöst att den staten skall hastigt och lustigt förvandlas till en fattig hjälpsökare!

Här kan jag icke följa med!

Men det har ju också anförts en rent politisk motivering för vårt deltagande i Marshallplanen. Det har sagts, att om vi inte gå med, så skulle det kunna tolkas som om vi ställde oss på samma linje som östblocket, och det kan ju inte förenas med vår allmänna politik. Detta är, enligt mitt sätt att se saken, ett argument, som icke ger den tillbörliga betydelsen åt den utrikespolitiska kurs vi valt. Innebörden i vårt allmänna ställningstagande efter kriget har t. ex. i Förenta Nationerna tagit sig det uttrycket, att vi i somliga frågor ha ställt oss på västblockets sida, i andra på östblockets ståndpunkt, och ibland ha vi avstått från att rösta. Rörelsefrihet och en självständig ställning ha just varit poängen i denna politik. Däremot ha vi *icke* velat på ett mera fast och bestående sätt förbinda oss med någondera sidan. Framför allt ha vi velat stå utanför de nya blockbildningarna.

I början av detta år kunde man ännu hävda, att vår villighet att deltaga i det europeiska återuppbyggnadsarbetet icke innebar ett ståndpunktstagande, som betydde ett sådant fast engagemang. I dag, med Marshallplanens nuvarande utgestaltning och karaktär, tycks det mig bli svårt för Sverige att upprätthålla tesen om sin fria och obundna ställning och vinna erforderlig tilltro.

Jag finner denna utveckling så mycket olyckligare, herr talman, som den äger rum parallellt med att himlen mörk-

nar över det internationella fältet. Vi ta vårt avgörande steg in i Marshallplanens sfär — in i den amerikanska utrikespolitikens kraftfält — just när det internationella läget ter sig oroande. Alla veta, att vi ha kommit därhän stycke för stycke utan att vi velat varje steg av fortsättningen. Hädanefter, tror jag, kommer det att fordras en avsevärd motståndskraft för att vi inte också i någon form skola dragas in i en öppet politisk västkombination.

Givetvis — och lyckligtvis — kan ju ännu den allmänna situationen — kanske hastigt nog — förbättras och därmed också Marshallpolitiken i viss mån förändra karaktär, t. ex. genom att ett mera universellt ekonomiskt samarbete kommer till stånd. Men vi stå icke där nu.

Jag kan icke, herr talman, ge min röst åt detta avtal. Jag vill icke heller lägga ned min röst. Jag ber att få yrka avslag på utrikesutskottets hemställan.

Herr ÖHMAN: Herr talman! I den utrikespolitiska debatt som vi hade här i kammaren den 29 juni anförde jag starka betänkligheter emot landets anslutning till Pariskonventionen. Jag framhöll i den diskussionen som min mening, att det nog var klokt att uppskjuta ställningstagandet i fråga om Parisorganisationen till dess att avtalet om ekonomiskt samarbete med Amerika kunde föreläggas. Nu föreligger detta avtal, och jag måste säga, att de betänkligheter som jag anförde i den tidigare debatten ha blivit ännu mer förstärkta, när jag tagit del av det avtalsförslag, som här tillstyrkes av utrikesutskottet.

Man hävdade i den tidigare debatten om utrikesfrågorna från flera håll, att Sveriges anslutning till Pariskonventionen och Marshallplanen icke får innebära något politiskt engagemang, utan att det hela skulle inskränka sig till en samverkan med vissa andra länder för Europas ekonomiska rekonstruktion. Ja, hans excellens herr utrikesministern förklarade ju då, att anslutning till Pariskonventionen icke innebar något avsteg ifrån vår traditionella alliansfria utrikes-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

politiska linje, och från herr andre vice talmannen, herr Åkerberg, fingo vi det beskedet, att han icke kunde förstå, att det beslut som riksdagen fattade och som skulle följas av detta bilaterala avtal med Amerika innebar något som helst politiskt ställningstagande.

Jag tror emellertid att det måste konstateras, när vi i dag ha tillfälle att taga del av det föreliggande avtalsförslaget om Sveriges samarbete med Förenta staterna, att vad som här föreslås är ett mycket allvarligt politiskt och ekonomiskt engagemang på Förenta staternas sida i den internationella politiken. Jag kan på den punkten liksom också i övrigt helt instämma i vad herr Branting anfört. Genom att nu godkänna detta avtal slå vi in på en ny kurs i utrikespolitiken, som innebär till sina konsekvenser landets anslutning till det västblock, som är under utbildning. De som alljämt hävda, att avtalet icke är bindande för vårt utrikespolitiska ställningstagande, ha antingen icke satt sig in i vad avtalet innehåller, eller också — det tvekar jag icke att säga — försöka de förvanska de faktiska sakförhållandena.

Det föreliggande avtalet klargör med all önskvärd tydlighet, att Marshallplanens huvudsakliga syftemål är att sammanslå ett antal stater i Europa under amerikansk överhöghet i syfte att, som det står i den amerikanska lagen, garantera Förenta staternas styrka och stabilitet. Det uttryckes klart i den amerikanska lagen, som ligger till grund för hela Marshallpolitiken, att syftemålet är att främja Förenta staternas allmänna välfärd, nationella intressen och utrikespolitik. Ja, syftemålet med planen framgår kanske ännu tydligare än av själva lagtexten, om man tar del av innehållet i den proposition som förelades den amerikanska kongressen, i vilken man motiverade Marshallplanen. I denna proposition hävdade man bland annat, att huvudorsaken till att Amerika önskade ett ekonomiskt stabilt Europa var att detta var förutsättningen för att upprätthålla den civilisation, i vilken den amerikanska livsstilen har sina rötter.

Jag behöver inte här närmare gå in

på någon kritik av den amerikanska »livsstilen». Vi veta allesammans vad den innebär. Den amerikanska livsstilen innebär ohämmad maktställning för monopolkapitalet, hårt klassförtryck och rasföljelser av en omfattning som icke står de Hitlertyska förhållandena efter. Jag har verkligen svårt att förstå, hur regeringen, som ändå alljämt påstår sig stå kvar på den politiska grundval som är utformad i arbetarrörelsens efterkrigsprogram, kan ge sin principiella anslutning — som det står i avtalet — till den amerikanska lagen av den 3 april 1948.

Syftet med den amerikanska planen är, som jag tidigare sagt och som också herr Branting understrukit, att tillförsäkra Förenta staterna det ekonomiska och politiska herraväldet över Europas Marshalländer. Och då är det också klart, att det avtal som Sverige nu skall sluta innebär mycket allvarliga förpliktelser och öppnar vägarna för amerikansk insyn, kontroll och bestämmanderätt i angelägenheter, som uteslutande borde vara svenska folkets, så länge vi betrakta oss som en suverän nation. Herr Branting har mycket utförligt gått igenom de olika paragraferna i avtalet, och jag kan därför inskränka mig till att endast hänvisa till några av de avgörande förpliktelser, som landet ikläder sig. Vi skola låta Amerika få kontroll över våra investeringsplaner och kontroll över vår valutapolitik, så att vi ha, som det står i avtalet, »väl avvägda växelkurser». Vi få alltså icke själva avgöra, vad som är väl avvägt, utan det skall avgöras, som det heter, »i samråd med» regeringen i Amerikas förenta stater. Vi förplikta oss att statsbudgeten skall balanseras. Det finns visserligen ett tillägg som säger att underbalansering under kort tid kan tillåtas, men i allmänhet skall budgeten balansera. Vi förplikta oss också, att Sverige enligt amerikansk uppfattning skall vidmakthålla »inre finansiell stabilitet». Vi förbinda oss att överföra råvaror till Amerika, om detta land skulle anse sig ha behov av dem, och att ge amerikanska medborgare och företag rätt att på samma villkor som svenska medborgare

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

exploatera våra naturtillgångar. Vi ikläda oss rapportskyldighet kvartalsvis och månadsvis, och regeringen förbinder sig att vidtaga nödvändiga åtgärder för att popularisera vad som kallas »det amerikanska biståndet» i pressen och annorstädes. Slutligen förplikta vi oss att ta emot en särskild amerikansk delegation, som skall kontrollera att Förenta staternas intressen tillgodoses, och ge dem alla fördelar som följa med diplomatisk representation över huvud taget.

Detta är bara, i korthet nämnda, några av de förpliktelser som avtalet stadgar, och jag tror det är tillräckligt belysande för att man skall våga påståendet, att överenskommelsen är ett ensidigt diktat från Förenta staternas sida och att den i verkligheten förtjänar icke beteckningen överenskommelse, utan beteckningen slavkontrakt för Sveriges del. Ett godkännande av det avtalet betyder, att vårt land schackrat bort väsentliga delar av sin suveränitet, och i det långa loppet betyder det, att vi förvandlas till en lydstat åt dollarimperialismen i Amerikas förenta stater.

Det är också ett allmänt känt faktum, att de maktägande i Förenta staterna på grundval av föreliggande överenskommelse avse att så småningom upprätta ett militärt block för det tredje världskriget, som vissa imperialistiska krafter i febrilt tempo söka organisera.

Då det parti jag representerar verkar för vårt lands nationella oberoende och för fred, kan jag, herr talman, icke biträda utrikesutskottets utlåtande, utan jag vill i anslutning till vår motion yrka, att kammaren avslår propositionen nr 297.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag hade inte tänkt, att det skulle bli någon större utrikespolitisk debatt om denna proposition. Vi hade ju en Marshalldiskussion för några veckor sedan, närmare bestämt den 29 juni, och om vi nu i dag skola ha en ny debatt, blir det väl närmast att upprepa de synpunkter som då anfördes. Inte heller i övriga avseenden ha några nämnvärda

förändringar i det utrikespolitiska läget inträtt, som nu kunna ge oss anledning att bestämma vår ställning på något annat sätt än då. Jag instämmer i att läget är beklagligt och dystert ur vår synpunkt, men vi ha ingenting annat att göra än att, som jag sade redan då, hålla vårt krut torrt och bestämma vår politik så att vi själva kunna ta ansvaret för den.

Det finns ju en mening i vårt land, som säger att vårt öde är sammankopplat med våra grannars. Man hör irriterade krav i tidningarna på att få veta något om vad som resoneras mellan ministrarna, när de träffas. Jag tror inte att det finns någon anledning att vara irriterad. Det har ju ännu inte hänt någonting som är värt att rapportera. Det finns delade meningar och olika uppfattningar, men jag tror att tiden arbetar för oss, och då böra ju de som äro irriterade och intresserade av att få höra vad som sker kunna ge sig till fåls.

Det finns vissa komplex, som måste övervinnas. Om vi grabba efter dem litet för tidigt, så kanske man kan störa en utveckling, som eljest hade givit oss allt vad vi vilja ha. Sverige är ju den bäst rustade staten i den nordiska samvaron, och vi ha rätt att av de andra staterna kräva, om en uppgörelse skall träffas, att de åtminstone proportionellt skola stå på samma linje som vi. Å andra sidan ha vi intresse av att samarbeta med Norge och Danmark, och jag tror att en sådan samverkan är den bästa förutsättningen för att vi här uppe i Norden skola med lugn och tillförsikt kunna se emot en framtid, som eljest är höljd i dunkel.

Om Marshallplanen har det redan tidigare sagts så mycket, och jag tycker inte att herr Branting och herr Öhman i dag ha sagt någonting utöver vad åtminstone herr Öhman sade förra gången. Marshallplanen inenbär ju en plan för resande av den av kriget härjade världen. Jag erinrar om att amerikanerna erbjödo Ryssland och de stater som gravitera emot Sovjetunionen att få del av denna hjälp. De sade nej med samma motivering som herr Branting

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

och herr Öhman använde i dag, trots att de då inte hade någon som helst aning om vilket innehåll ett sådant avtal skulle få. Den ståndpunkt som herr Branting och herr Öhman intagit i dag bestämdes alltså i Moskva innan man visste vad som skulle stå i avtalet, och alla de argument, som här rests mot de villkor som finnas i kontraktet, funnos redan innan man visste hur kontraktet såg ut.

För min del har jag svårt att förstå det motstånd som från Sovjetunionens sida har rests emot Marshallhjälpen till Europa. Varför skall inte en sådan hjälp få lämnas utan att detta skall behöva betraktas som ett skamligt kontrakt för de länder som ta emot den? Sovjetunionen har tidigare begärt krediter i Amerika. Är inte det lika skamligt som att ta emot Marshallkrediter?

Jag tycker att den ståndpunkt, som Sovjetunionen inte bara själv intar utan också anbefallt de underlydande kommunistpartierna i andra länder att intaga, är en mystisk och dunkel ståndpunkt, som har att göra uteslutande med den lika mystiska och dunkla ryska politiken, men inte med den sakliga argumentering som här har anförts. Varför Ryssland har intagit den ståndpunkten — ja, det kan jag faktiskt inte säga på rak arm. Det tillhör de dunkla och mystiska finesser, som man hör talas om men som det är svårt att komma på det klara med. Och det är lika svårt att förstå, varför alla de tvistefrågor, som stormakterna träta om ute i världen, aldrig bli klarade, varför man inte kan komma överens om hur den nya tyska markvalutan skall se ut, varför de inte kunna ha denna valuta såväl i den av ryssarna dominerade östzonen som i västzonen, varför de inte kunna komma om sams beträffande Berlin, varför alla dessa tvistefrågor hållas svävande alltjämt år efter år, månad efter månad, dag efter dag! Om alla dessa tvistefrågor kunde lösas, så skulle hela världen säkerligen återhämta sig på mycket kort tid. Om Tyskland finge under egen styrelse ta sitt eget ansvar, sådant det nu kan bli, skulle det kunna bli en återhämtning, som emellertid aldrig kommer till

stånd om Tyskland skall hållas under ockupation av Sovjetunionen och västmakterna.

Önskar man då inte detta? Jag tror inte man kan säga, att anledningen till att inte någon uppgörelse kommer till stånd är att varken Sovjetunionen eller västmakterna skulle önska det. Det beror utan tvivel på den allmänna misstro som finns, inte mellan Tyskland och de stater, som ha besegrat Tyskland, utan mellan dessa stater inbördes. Det är misstron, som måste övervinnas. Den är ett farligt gift, som har orsakat många stora krig. Man har ju både efter det första och efter det andra världskriget fått erfarenhet av att anledningen till krigen var att man inte i tid hade vidtagit försiktighetsåtgärder. Därför är man nu så oerhört försiktig, att man över huvud taget inte törs inlåta sig på en uppgörelse beträffande någonting, utan alla tvistefrågor hållas svävande år för år, så att det aldrig blir någon lösning. Folken få närmast det intrycket, att ingendera parten vill ha en lösning.

Den värsta av alla lösningar bleve naturligtvis den att ett nytt krig utbröt mellan de stater, som förut bekrigat Tyskland, i vilket krig säkert den ena eller den andra av dessa parter kommer att utnyttja Tyskland på sin sida, med ny beväpning och med samma fara som ett beväpnat Tyskland tidigare har utgjort. Kanske blir det så att ryssarna komma att mobilisera östzonen och att västmakterna och Amerika mobilisera västzonen, så att tyskarna komma att få slåss på två sidor; det blir ju i så fall en tragikomisk upplösning av den stolta uppmarsch, som förekom emot nazismen under kriget. Och det är ju alldeles uppenbart, att det stora värdet, som många säga, men det tvivelaktiga värdet, som jag säger, av den stora segern över Tyskland kommer att genom en sådan utveckling fullständigt utsuddas.

Vi svenskar kunna inte göra så mycket åt det hela. Vi kunna från vår plattform tycka, att vi äro så mycket klokare än de andra, men vi böra väl ändå kunna komma så långt, att vi kunna hjälpa till där hjälp kan ges. I Marshallpla-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

nen är vårt lands uppgift närmast att hjälpa till, så att hela detta maskineri kan komma att fungera.

Herr Branting sade att det här föreligger ett oantagbart avtal och att alla de farhågor, som han har hyst för denna plan, hade besannats. Jag vill påpeka, att det redan tidigt har gjorts invändningar emot det förslag, som framlagts från amerikansk sida, och att på grundval av dessa invändningar förhandlingar ha förts och att våra önskemål i nästan alla punkter ha godtagits. Om man ser avtalet med Amerika ur svensk synpunkt måste jag säga, att det är godtagbart.

Inom utrikesutskottet ha också invändningar gjorts emot de något tveksamma formuleringar, som herr Branting här slagit ned på. Men det har från regeringen närstående håll lämnats förklaringar, som utrikesutskottet har godtagit.

Herr Branting ville ha en redogörelse för det världspolitiska spel, för vilket bland annat Marshallplanen utgjorde ett uttryck. Ja, vem skulle inte vilja ha en föredragning på den punkten av någon, som var verkligt sakkunnig! Jag misstänker att det inte finns någon, som är mera sakkunnig än vad var och en av oss själva är. Vi kunna få en föredragning från sovjetrisk sida — det blir en rent rysk föredragning. Vi kunna få en föredragning från amerikansk sida — det blir i så fall en amerikansk föredragning.

Vi beklaga alla att dessa motsättningar finnas, men jag tycker inte att ett litet försök, om vi göra det, att vara med och hjälpa till därför behöver betecknas, såsom herr Branting nyss gjorde, så att vi sticka armen i ett för oss okänt maskineri. Enligt grunderna för Marshallavtalet skulle vi få 28 miljoner i lån. Det är ju inte så mycket att vi för den sakens skull ha anledning att sälja vår själ. Men när man hörde herr Brantings redogörelse för bestämmelserna, fick man närmast det intrycket, att vi hade sålt vår själ genom att mottaga dessa 28 miljoner dollar. Vi kunna ju också utträda ur uppgörelsen med Ame-

rika, ty om vi finna att dessa bestämmelser äro hinderliga för vår utveckling, kunna vi säga upp avtalet. Vi få då givetvis betala igen lånet på 28 miljoner dollar, men det bör väl inte vara förenat med några alltför stora svårigheter. Om det finns någon risk förbunden med att vara med i avtalet, så skulle jag väl kunna tro, att denna risk är minst lika stor genom att *inte* vara med.

Herr Branting sade, att Marshallhjälpen var en hjälp åt Amerika ifrån Europa, och han syftade väl då närmast på bestämmelsen i en av paragraferna om att Amerika skall kunna ta emot svenska varor. Detta är ju ingenting annat än vad som finns i vilket handelsavtal som helst, och varför skall man då göra så stor affär av det? Jag vet inte om amerikanerna möjligtvis syfta på den svenska malmen, som de skulle kunna ta emot i någon större utsträckning. Men vi ha ju ingen anledning att inte sälja malm till Amerika! Enligt avtalets många bestämmelser skall det svenska behovet i främsta rummet vara bestämmande, och det hänvisas i både den ena och den andra paragrafen till vår svenska regerings egna initiativ.

Herr Branting sade också, att man här förbereder en katastrof av stora mått. Jag undrar, om inte detta beror på skuggrädsla och i så fall en skuggrädsla, som har modellerats i Moskva. Meningen eller syftet med hela Marshallplanen är ju annars att *förebygga* den katastrof, som i dag avtecknar sig emot horisonten. Man kan ju vara fantasirik och säga, att det blir en katastrof i alla fall, men katastrofen kommer väl närmast om man ingenting gör. Här är det i alla fall fråga om en plan för att göra något.

Herr Branting menade vidare, att de dollar, vi kunna få genom Marshallhjälpen, inte hade det värde som dollarn har i och för sig; han syftade då närmast på att man inte skulle få köpa bara sådant som man ville köpa för dem. Det är klart att man inte kan få köpa annat än det som finns att sälja. Men å andra sidan bestrider jag uppriktigt, att det finns någon bestämmelse i avtalet, som ålägger de 16 Marshallstaterna att köpa

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

varor, som de inte behöva. Därom står det inte något i avtalet.

Man kan fråga: Vad vill herr Branting göra? Vill han att vi ingenting skola göra? På det sättet får man väl närmast tolka hans negativt inriktade kritik. Men som jag nyss sade, kan jag inte se annat än att en sådan ståndpunkt, som innebär att man ingenting bör göra, inte gärna kan medföra någonting annat än den där katastrofen, som herr Branting ser såsom resultat av avtalet i och för sig.

Ingen tror väl att amerikanerna inte äro affärsmän. Ingen tror väl att de ge denna hjälp bara för vår skull, eller för Frankrikes, Hollands och andra staters skull. Amerikanerna äro affärsmän, och skickliga sådana. De räkna givetvis med att resultatet av hjälpen skall bli en hjälp också åt Amerika. Om det vore så att de stode där med sina penningssäcker, beredda att skänka bort dem, och till och med skapade ingående bestämmelser om att detta inte skulle få medföra någon som helst fördel för Amerika, då måste man ju tro att de vore tokiga! Jag för min del har aldrig trott att amerikanerna äro tokiga.

Om å andra sidan amerikanerna vilja hjälpa så att det blir en hjälp åt dem själva, måste man väl fråga, hur de skola kunna göra affärer med folk som äro utfattiga — så fattiga, att de inte kunna köpa de amerikanska varorna. Man frågar sig då också, om Amerika har någon anledning att framkalla den där katastrofen, som herr Branting förespeglat oss. Nej, Amerika har anledning att hindra att den kommer till utbrott, och det är därför amerikanerna vilja genomföra denna plan.

Det är möjligt att det finns bestämmelser i planen, som skulle ha kunnat formuleras mera intelligent och gjorts ur vår synpunkt mer godtagbara, men man får ju se på dessa bestämmelsers ursprung; de ha nämligen kommit från det amerikanska parlamentet, och där gäller väl liksom i det svenska parlamentet, att när regeringen framlägger en proposition, skall den innehålla bestämmelser, som gå i oss. När bestämmelser framläggas för det amerikanska parlamentet för

antagande, så göras de sådana, att de gå i de amerikanska senatorerna och kongressledamöterna. Jag tycker därför inte, att vi ha någon anledning att vara så förfärligt förvånade över att formuleringarna äro amerikanska. Hade de varit präglade i Moskva, hade de säkert varit ryska.

Jag tror inte, att den där oöverensstämmelsen, som finns mellan våra intressen och bestämmelserna i detta avtal, är så farlig, utan att överensstämmelsen är mycket större än den ser ut att vara, när man läser förslaget till avtal. Vi vilja precis detsamma som amerikanerna; vi vilja att Europa skall kunna resa sig, att det skall kunna få kraft att deltaga i den internationella handeln.

Man frågar sig å andra sidan: Vill Sovjetunionen förhindra en sådan återhämtning? Ja, man får närmast det intrycket, när man ser det ståndpunktstagande, som sker där borta. I det längsta vägrar man ju att tro på en så vansinnig ståndpunkt, men jag har inte ännu fått något verkligt bevis för motsatsen.

Vi kunna beklaga, att utvecklingen har blivit så spänd som den blivit. För bara några år sedan voro de stora makter det här gäller förenade i ett krig på liv och död mot en tredje makt. I dag stå de så fientliga emot varandra, att man har svårt att förstå, hur de någonsin skola kunna komma överens. Hela den allians, som fanns under kriget, ter sig som en meningslöshet, när man ser den ställning, som den internationella diplomaten har skapat i dag.

Jag vill inte säga, att Marshallhjälpen är utformad i alla punkter så som jag skulle vilja ha den. Men det värsta är, som jag redan förut har framhållit, att inte göra någonting alls. Jag litar på att de fruktansvärda överraskningar, som herr Branting skrämde oss med, inte komma. Man frågar sig nästan: Vill herr Branting ha dessa fruktansvärda överraskningar? De formler, som han använde i kritiken och som voro hämtade direkt från Moskva, tyda närmast på att han önskar en sådan utveckling.

Han talade vidare om de amerikanska företag, som enligt kontraktet skulle kun-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

na upprättas här i vårt land. I det avseendet får man väl också ta hänsyn till svenska intressen. Vi ha ju försökt få amerikanska företag hit, men det har visat sig vara omöjligt. Jag är inte rädd för ett och annat amerikanskt företag i vårt land. Jag minns, att när det var tal om ASEA för inte så länge sedan, tyckte man att det hade varit bra, om vi hade haft ett kapitalstarkt amerikanskt företag av samma natur som ASEA och som kunde konkurrera med ASEA. Vi veta att vissa undersökningar i det hänseendet företagits, men att det inte blivit något resultat därav.

Vad rapportgivningen beträffar sade herr Branting själv, att det är svårt att överblicka den saken. Jag tycker också att man bör hålla sig avvaktande, så länge man inte kan se, vad det rör sig om.

Ikke heller är det här fråga om något sådant slavkontrakt som det herr Öhman talade om. Amerikanerna ha i de förberedande förhandlingarna visat sig villiga att göra alla medgivanden och alla önskvärda kommentarer till avtalets bestämmelser. Men man kan väl inte tänka sig, att en stat skänker bort tiotals miljarder utan att vilja ha reda på vad pengarna användas till. Det finns naturligtvis en amerikansk önskan att hålla sig i kontakt med hela den hjälp, som kommer från Amerika. Formuleringarna kunna naturligtvis vara tveksamma på åtskilliga punkter, men tror någon att — som herr Branting och herr Öhman ha försökt intala oss — Amerika vill göra hela världen till en amerikansk koloni? Enligt det system, som skall gälla för avtalen, skulle amerikanerna inte ha någon fördel av detta; vi skulle kunna skaka av oss ett beroendeförhållande vilken minut som helst bara genom att säga upp avtalet. Snarare tror jag då att ryssarna ha sådana planer; det förhållande, som råder mellan Sovjetunionen och alla de stater i Östeuropa, som ha tryggt sig till dess sköte, ser väl närmast ut som ett rent kolonialförhållande.

När man hörde herr Branting och herr Öhman tala, fick man närmast ett intryck av att vi i dag bara ha att välja

mellan Sovjetunionen och U. S. A. Herr Branting väljer tydligen Sovjetunionen. Att herr Öhman gör det, ha vi ingen anledning att fördjupa oss i betraktelser över. Men den svenska politiken har ändå hittills varit inställd på att försöka hålla ett något så när lämpligt »lagom» mellan de båda ståndpunkterna. Jag vet inte om herr Öhman här talade något om konkurrens, men när jag var inne i andra kammaren hörde jag hans partivän där, herr Hagberg, tala om att det skulle bli en mördande konkurrens och att Amerika skulle slå ihjäl de andra staterna i Europa. Jag är för min del inte rädd för den konkurrensen. Jag tror att vi med den starka utbyggnad av den svenska industrien, som har förekommit under och efter kriget, snarare skulle ha anledning att med glädje hälsa en sådan utveckling. Och inte tror jag att amerikanerna, om det blir konkurrens, ha någon anledning att slå ihjäl oss. Snarare syftar hela Marshallplanen till det rent motsatta, nämligen till att hjälpa oss att bli konkurrenskraftiga.

Jag sade när vi förra gången debatterade denna sak att det inte gällde något politiskt ställningstagande. Jag upprepar detta i dag, trots att herr Öhman har kritiserat denna formulering. Jag erinrade då om det ryska handelsavtalet, som ju ingalunda innebär att vi gå upp i Sovjetpolitiken. Det är klart att ett underskrivande av Marshallplanen inte heller innebär, att vi bli några väststater i samma mening. Jag medger mycket gärna att vi ha åtskilliga intressen ideologiskt förbundna med väststaterna, men vi kunna också i andra stycken ha intressen gemensamma med Sovjetunionen. Hela denna föreställning, att ett avtal med Amerika skulle innebära att vi bli dollarmiljardärer i andligt avseende, måste jag därför allttjämt tillbakavisa.

Herr Öhman menade också, att »vi andra», bland annat utrikesutskottet, förvanskade sakförhållanden. Jag tyckte att han gjorde sitt bästa just för att förvanska hela detta avtal. Det har sagts att Marshallplanen innebär ett försök att sammansvelsa väststaterna. Jag vet ju inte, vilket syfte amerikanerna själ-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

va ha — det är möjligt att det har varit något sådant — men jag upprepar vad jag sade nyss, att det ursprungliga erbjudandet gick ut på att *alla* europeiska stater skulle få del av den amerikanska hjälpen. Sovjetunionen tillbakavisade stolt detta erbjudande, och den inskränkte sig inte till att för egen del säga nej, utan den förbjöd också alla de stater, som lyda under Sovjetunionen mer eller mindre intimt där borta i öster, att delta i Marshallplanen. Vi minnas att Tjeckoslovakien genast anmälde sig att vilja vara med. Men när ett par veckor hade förgått, sade Tjeckoslovakien upp detta erbjudande, beroende på att Sovjetunionen hade varit framme och förbjudit landet att ta emot amerikanska pengar. Så långt ha väl ändå inte amerikanerna gått i sin kärlek till oss, att de förbjuda oss att göra affärer med Sovjetunionen. De ha haft några trevare i den vägen, men det har i alla fall inte blivit så. Syftet är att stärka amerikanska intressen, sade herr Öhman att det stod i avtalet. Jag erinrar om vad jag sade nyss, att åtskilliga formuleringar väl äro tillskarvade för att göra förslagen acceptabla för den amerikanska kongressen.

Herr Öhman ironiserade över den amerikanska livsstilen, men den ta vi ju inte ställning till här. Vi kunna taga detta avtal utan att anamma den amerikanska livsstilen, lika väl som vi togo det ryska avtalet utan att vi blevo ryssar vare sig i ord eller handling. Jag tyckte emellertid att det verkade egendomligt att höra herr Öhman säga, att den amerikanska livsstilen »inte är ett dugg bättre» än den ryska. Jag trodde att den ryska livsstilen var den bästa som kunde tänkas för herr Öhman! Om han verkligen börjat tveka på den punkten, kanske detta är ett hoppets tecken. Men det var måhända en felsägning från hans sida.

Herr Öhman kallade avtalet för ett »slavkontrakt». I så fall borde det väl också vara acceptabelt för honom, ty när Sovjet kommer med uppgörelser av motsvarande slag, ha dessa ofta slavkontraktets märke på sig.

Jag tror inte, att den kritik, som har rests emot föreliggande avtal från herr Brantings och herr Öhmans sida, har någon bärkraft. Vi stå ju inför ett avgörande, som man har försökt framställa som ett politiskt ställningstagande. Jag har försökt att påvisa, att det här inte är fråga om något politiskt ställningstagande. Vi ta inte ställning för eller mot Sovjetunionen, och vi ta inte heller ställning för eller mot Amerika. Vi kunna hjälpa till vid den ekonomiska uppbyggnaden, och det utesluter ju inte att det samtidigt kan bli en hjälp åt oss själva. Vi ha sedan gammalt intagit den ståndpunkten, att den ena statens väl också är den andra statens väl; alla världskrig bygga ju på en annan uppfattning, nämligen att den enas skada kan vara hjälp åt den andra. Men det finns ingenting i detta avtal som ålägger oss att välja sida i det stora krig, som man redan skyntar borta vid horisonten. Vi vilja hjälpa till att resa upp de stater, som behöva hjälp. Den som anser en sådan hjälp som ett hot mot sig själv, har antingen dåligt samvete eller också dåliga avsikter — antagligen har han båda delarna.

Jag tror att vi med gott samvete kunna engagera oss i detta avtal. Man begär av oss ingenting annat än att vi skola föra en ekonomisk politik, som ju enligt alla gjorda deklarationer överensstämmer med våra egna intressen. Under alla förhållanden är jag livligt övertygad om att blir det ett nytt världskrig här i världen, så inte blir det för Marshallhjälpens skull.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr **DOMÖ**: Herr talman! Ingen svensk vill förneka den oerhörda betydelsen av ett återupprättat Europa, och därför ha alla riksdagens partier utom kommunisterna — och dem vill jag knappast räkna med i detta resonemang — anslutit sig till tanken att vi i vårt land skola hjälpa till så gott vi kunna för att bringa ordning i de kaotiska förhållandena. Vi ha här också anslutit oss

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

till Marshallorganisationen såsom hjälpporm. Detta ha vi gjort dels av den anledning att vi vilja vara solidariska med Europas krigshärjade länder och folk, dels också därför att vår egen ekonomiska framtid hänger intimt samman med Europas materiella tillfrisknande. Det är således mycket reella skäl i olika avseenden, som gjort att vi gått med på Pariskonventionen och vad därmed sammanhänger.

När man här hör herr Öhman uppträda blir man ganska beklämd. Det framgår av hans anförande i dag, liksom eljest när kommunisterna tala, att de systematiskt söka misstänkliggöra Marshallarbetet. Över hela världen driva de samma propaganda mot denna internationella hjälp till självhjälp, och det spelar tydligen därvid för dem ingen roll att återuppbyggnadsarbetet därmed riskeras och att deras aktioner, om de lyckas och kunna leda till resultat, kunna äventyra just de breda lagrens försörjning — de lager, som de så stolt säga sig representera. Och deras framträdande sker nu som eljest med samma skenargument och samma glosor, som voro utmärkande för deras andliga kusiner i en annan, nu tillintetgjord diktatur. Nu angripa de den amerikanska demokratien och misstänkliggöra dess avsikter på en gång över hela världen, och även i vårt land ha vi trakterats med standardargumenten från någon politisk centralbyrå. Och vi ha nu t. o. m. fått uppleva den groteska synen att se, hur inhemska kommunistiska riksledare och ortsledare framträda med anspråk på att hävda svensk självständighet, något som i dag skett från herr Öhmans sida. Det är en upplevelse av särskilt intresse, när man erinrar sig tidigare kommunistiska experiment med ståndpunktstaganden rörande vårt andliga, ekonomiska och politiska oberoende.

Men ingen låter väl duperas sig! Även när våra kommunister framträda såsom nu, svepande sig i självständighetens kapp, vet man, att orderlapparna titt och tätt sticka ut ur fickorna på dem. Och attackerna mot Marshallplanen äro ingenting annat än ett lydigt eftersägeri

— det är inte svårt att konstatera, då man följt propagandan från visst håll ute i världen.

När man hörde, hur herr Öhman särskilt förfasade sig över en bestämmelse i avtalet som säger, att Sverige skall förbinda sig att uppehålla ekonomisk stabilitet i landet, undrar man, om herr Öhmans intresse är det motsatta, nämligen att vi inte böra ha ekonomisk stabilitet. Det tycks ibland se ut, som om herrarna ville ha just det motsatta förhållandet.

Då kommunisterna tala om »slavkontrakt» och »ensidigt diktat», skorrar detta tal mycket illa i öronen på oss, som kunnat konstatera det lydadsförhållande, i vilket kommunisterna stå till de krafter, som just nu söka hindra återupprättandet av ett starkt och framåtgående Europa. Vi äro inställda på ekonomiskt samarbete med världens fria folk, och vi låta inte rubba oss, herr Öhman och herr Branting, av en kritik, där ovederhäftigheterna — och i herr Öhmans fall också de dolda avsikterna — tydligt lysa igenom.

Jag skall emellertid, herr talman, här framhålla, att den fråga vi i dag diskutera, nämligen Marshallplanen, inte löser alla problem för oss. Därpå göra vi heller ingalunda anspråk. Jag vill änyo betona vad jag vid föregående tillfällen framhållit, att hur nödvändigt det än är för oss att delta i Marshallplanen och erhålla Marshallhjälp, så få vi inte föra någon likgiltighetspolitik, utan vi måste verkligen på allvar söka reda upp våra ekonomiska problem. Särskilt vi, som skola föra en neutralitetspolitik, vilken ställer stora anspråk på ekonomisk och materiell beredskap, måste naturligtvis vara mycket angelägna att uppnå den styrka vi behöva när det gäller denna beredskap. Vårt deltagande i Marshallplanen åsyftar ju att möjliggöra för oss att driva vårt arbete ostört och uppehålla vår produktion, och det hjälper oss naturligtvis även att upprätthålla en självständig ställning i fråga om vår försvarspolitik.

Jag hade så när tänkt att här uttrycka min förvåning över herr Brantings ut-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

talande — men när man närmare tänker efter, behöver kanhända förvåningen inte vara så stor. Herr Branting har många gånger här i kammaren förbryllat oss med sina uttalanden, men efter dagens anförande klarnar det hela ganska mycket när det gäller att förstå, vartåt han syftar. Min förvåning gäller inte hans kritiska ställningstagande i och för sig till avtalet, ty man kan ha olika meningar om detta avtal liksom om allt annat, men min förvåning hänför sig framför allt till den motivering, som han anförde för sitt avslagsyrkande och som betänkligt närmade honom till herr Öhman. Herr Branting skapade nämligen en vrångbild av det här föreliggande avtalet, och det gjorde herr Öhman också. Herr Öhman karikerade kanske mer än herr Branting, men de voro i sina uttalanden förvånansvärt lika, när de anförde sina motiveringar för de avslagsyrkanden som de framställde. Den motiveringen känner man igen ord för ord från de senare årens radioutsändningar från Moskva.

Jag vill emellertid, herr talman, framför allt fastslå — något som också framgick av herr Åkerbergs anförande — att detta avtal, såsom jag nyss framhöll, inte löser våra ekonomiska problem. Avtalet kan ha aspekter, som kunna vara ganska besvärliga, och jag menar i detta avseende, att avtalet kan tvinga oss att fullgöra vissa avtalsförbindelser, som det gäller för regeringen att se upp med, så att de inte liksom i alla andra avtal bli belastande för Sverige. Men även om avtalet som sådant kan förorsaka vissa olägenheter — och man får ju inte ett affärsförhållande till stånd utan att ge vissa motprestationer — måste man å andra sidan medgiva, att vi inte kunna leva riskfritt och helt utanför världens svårigheter; vi äro redan mitt uppe i dem, och därför måste även vi finna oss i att utstå vissa besvärligheter. Vi befinna oss också i ett läge — jag skall nu här inte ingå på orsakerna till att vi kommit därhän — som gör att detta avtal för oss är av mycket stort värde.

Men vi komma därigenom inte att berövas vår självbestämmanderätt, såsom

herr Branting sökte göra gällande; vi behålla vår självbestämmanderätt, och vi förplikta oss endast att göra vad som verkligen står utsagt i avtalet. Avtalet innebär i själva verket ett deltagande i den europeiska ekonomiska återuppbyggnaden och icke i någon mera långtgående politik, vilket både herr Branting och herr Öhman sökte antyda. Vi ha gemensamt här bestämt sagt ifrån, hur vi vilja ha det i detta fall, nämligen en fri politik för Sveriges vidkommande, och den ge vi inte heller efter på genom att ingå detta avtal. Det uppstår inget lydstatsförhållande härvidlag, det blir inget diktat, utan det ingås en överenskommelse mellan två fria makter, vilka sträva åt samma håll när det gäller att åstadkomma erforderliga förbättringar ute i Europa.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag har inte många ord att tillägga utöver vad som redan tidigare sagts i denna debatt av de utskottsledamöter, som här ha yttrat sig, men jag vill därutöver göra några anmärkningar.

Först och främst vill jag stryka under, att nu föreliggande avtal är ett komplement till det beslut, som riksdagen tidigare har fattat genom att acceptera stadgarna för den nya Parisorganisationen och vad som däri innefattas. Amerikas förenta stater är inte medlem av Parisorganisationen, och nu kompletteras alltså arrangemanget för Marshallplanen av avtal mellan Förenta staterna och vart och ett av de länder, som äro med i organisationen. Till en del utgör det avtal, vi nu behandla, endast en upprepning av principuttalanden, som upptagits i stadgarna för Parisorganisationen; även där talas det ju om de allmänna riktlinjerna för en sund ekonomisk politik, som medlemmarna ha för avsikt att föra och som de utfästa sig att föra.

Det har gjorts en avtalstext, som på det hela taget är identisk för alla de sär-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

skilda länder, som äro medlemsstater i organisationen. Det är klart, att hade man i stället förfarit på det sättet, att det hade utarbetats särskilda avtal med tanke på varje lands speciella förhållanden och den hjälp, som varje särskilt land kommer att erhålla, skulle säkerligen åtskilliga bestämmelser, som återfinnas i det nu föreliggande avtalet, inte ha funnits i ett svensk-amerikanskt avtal. Det finns nämligen här en del bestämmelser, som sannolikt ha mycket ringa betydelse, eller kanske ingen betydelse alls, för våra förbindelser med Förenta staterna under Marshallplanen. Men man hade bråttom. Den amerikanska kongressen hade uppdragit de allmänna riktlinjerna för vilka villkor, som från amerikansk sida ställdes i syfte att få garantier för att hjälpen skulle bli effektiv, och då har man varken haft tid eller möjlighet att uppställa olikartade bestämmelser för varje särskilt land.

Vi ha således fått underteckna ett standardavtal. Men det bör märkas, att under de förberedande förhandlingarna, som försiggingo mellan de olika medlemsstaterna inbördes, framfördes mot det ursprungliga amerikanska förslaget åtskilliga synpunkter och invändningar, vilka upptogos under de följande förhandlingarna med Amerikas förenta stater. Avtalet blev också i åtskilliga hänseenden modifierat, just i syfte att undvika vissa bestämmelser i det första utkastet som kunde uppfattas såsom onödigt långtgående eller bli föremål för missuppfattningar.

Beträffande speciellt Sverige tillhör vårt land en grupp av medlemsstater, som inte tänker sig att få någon hjälp i form av gåva från de medel, som ställas till förfogande. I det läget befinna sig utom Sverige även några andra få länder, och det är klart, att detta gör vår ställning olikartad mot de länder, som erhålla stora belopp i gåva. Det har också under våra förhandlingar med den amerikanska förhandlingsdelegationen sagts, att en del föreskrifter i avtalet föreföllo vara alltför långtgående och föga påkallade i fråga om ett land, som inte gjorde

anspråk på några gåvor, utan vars direkta förmån av avtalet skulle innebära dels att vi fingo en viss prioritet när det gäller att köpa varor, som det råder knapphet på, dels att vi kunde erhålla en — skäligen begränsad — kredit. Den omständigheten, att vi hörde till en grupp av länder, som inte ifrågasatte någon gåva, borde sålunda rimligen beaktas vid tillämpningen av det föreliggande avtalet.

Detta har man också från amerikansk sida till fullo erkänt, och jag vet inte om herr Branting lagt märke till vad som står på s. 5 i utskottsutlåtandet, där det meddelas, att den amerikanska regeringens representanter under förhandlingarna med Sverige om ifrågasvarande förslag till avtal förklarade att, ehuru de olika bilateralavtalen i huvudsak äro lika för nästan alla länder, som anslutit sig till Pariskonventionen, de faktiska ekonomiska omständigheterna likväl skifta från land till land och att Förenta staternas regering vid tillämpningen av avtalets bestämmelser skall fullt beakta såväl de särskilda omständigheter, som utmärka Sveriges ekonomiska förhållanden, som vidare även gällande handelsavtal mellan de båda länderna. Vidare säges det: »I detta sammanhang framhölls från svensk sida, att svenska regeringen icke hade för avsikt att hemställa om bistånd i gåvoform. Det konstaterades, att frånvaron i Sveriges fall av sådan hjälp är att betrakta som en av de särskilda omständigheter som måste vinna beaktande vid genomförandet av avtalet.»

Detta uttalande, som har tillkommit under fullständig medverkan från Förenta staternas representanter under förhandlingarna, ger alltså vid handen, att man på amerikansk sida till fullo har erkänt att ett land som Sverige, som inte begär någon gåva, befinner sig i en särställning, varför vissa bestämmelser i avtalet inte kunna få samma vittgående tillämpning gentemot Sverige som gentemot en del andra länder.

Jag kanske i det sammanhanget får nämna, att den avtalsbestämmelse, som handlar om den rätt att köpa svenska rå-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

varor, som den amerikanska regeringen skulle få, i den mån det råder överskott på dylika råvaror i Sverige och de inte behövas för vår egen konsumtion eller för vår vanliga kommersiella export eller för lagringsändamål i Sverige, har sin speciella historia. Den fanns inte i det ursprungliga amerikanska lagförslaget från regeringen, utan kom till i kongressen, och den motiverades direkt med att om Amerika gav stora finansiella gåvor till en del länder, skulle denna rätt att köpa råvaror utgöra något slags om än ringa kompensation. Amerika skulle således å sin sida kunna försäkra sig om att få köpa vissa råvaror, som man på amerikanskt håll hade ont om och som man särskilt behövde. Det skulle sålunda vara ett slags kompensation, om inte av finansiell art dock av materiell betydelse, som kunde bli till gagn för Förenta staterna. Hela denna bestämmelse kom till med tanke på de länder, som skulle erhålla gåvor enligt avtalet.

Vidare har herr Branting, enligt vad jag har hört, uppehållit sig vid en bestämmelse, som enligt hans tolkning skulle innebära, att amerikanska medborgare eller företag skulle få fri möjlighet att i Sverige exploatera svenska naturtillgångar, vilket eljest enligt svensk lagstiftning såsom regel är förbehållet svenska medborgare. Jag vill meddela, att på den punkten gjordes under förhandlingarna bestämda invändningar från svensk sida med hänvisning till vår lagstiftning angående rättighet för utländska medborgare eller företag att förvärva fastighet och idka gruvdrift och dylikt i Sverige, och med hänsyn därtill sattes det i motiveringen in följande uttalande, som kan läsas på s. 5 i utlåtandet: »Vad åter gäller spörsmålet om artikelns förenlighet med svenska konstitutionella regler och principerna för det svenska rättssystemet, har även denna fråga varit föremål för diskussion vid förhandlingarna. Det rådde därvid enighet om att de i artikeln förutsedda förhandlingarna skola föras i enlighet med de allmänna principer för handelsutbytet, som åsyftas i Havanastadgan, samt med tillbörligt beaktande såväl av de

konstitutionella gränserna för de två regeringarnas befogenheter som av de vedertagna rättssystemen i de båda länderna.»

Man har således med amerikansk medverkan fått en bestämd förklaring, som har samma kraft som avtalet, att detta inte innefattar någon sådan fri möjlighet för amerikanska företag att i strid mot svensk lagstiftning exempelvis idka gruvdrift eller förvärva svensk fastighet för industriella ändamål eller dylikt i Sverige, som man annars skulle kunna tro, om man läser artikeln bokstavligen.

Även på andra punkter tror jag, att herr Brantings tolkning var mycket vittgående. Vad informationen beträffar vill jag säga, att i allmänhet dölja vi inte våra handelspolitiska förhållanden, utan de publiceras i mycket stor utsträckning i vår export- och importstatistik och på annat sätt, och därför ha vi inte tänkt oss, att det skulle behövas några särskilda åtgärder i informationssyfte utöver dem, som vi i alla fall vidtaga. Jag vill särskilt hänvisa till att så länge de nuvarande regleringarna finnas, äro de olika kommissionerna tvungna att noga följa utvecklingen på olika områden, och det brukar ju här vara fråga om uppgifter, som man inte på något vis har anledning att dölja och som man inte heller försöker att dölja.

Såsom redan herr Domö framhållit, ligger intresset för detta avtal på två plan. Först och främst ligger det direkta intresset däri, såsom redan sagts, att Sverige får vara med om att köpa för landet viktiga varor, som det råder brist på och som det inte går att skaffa någon annanstans i världen än just i Förenta staterna. Vidare kan Sverige få vara med om att erhålla en viss kredit, ehuru man inte väntar sig, att den skall bli så stor, att den i och för sig skulle utgöra någon avgörande faktor vid bedömandet av detta avtal.

Slutligen, och det är synnerligen viktigt, går hela Marshallplanen ut på att försöka få till stånd ett samarbete mellan de medverkande länderna för att påskynda återhämtningen i Europa. Det är alldeles självklart, att vi ha ett mycket

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

stort både ideellt och materiellt intresse därav, ty ett land som Sverige, vars hela ekonomiska struktur är sådan, att det måste upprätthålla livliga ekonomiska förbindelser med nära nog alla länder i världen, har självfallet ett stort indirekt intresse av att de länder, som äro med i Parisorganisationen, liksom för övrigt också andra länder i Europa, kunna så snart som möjligt komma på fötter ur ekonomisk synpunkt.

Vad beträffar de uttalanden, som gjorts både här och i andra kammaren om de motiv, som ligga bakom den amerikanska hjälpplanen, och om de dunkla politiska syften, som skulle ha inspirerat till Marshallplanen, vill jag bara påpeka, att det upprepade gånger officiellt har förklarats från amerikansk sida, att man inte avser att fästa några politiska villkor vid Marshallplanen, och några sådana kunna inte heller utläsas av avtals-texten. Man har vidare sagt, att man ingalunda har någon tanke på att lägga något hinder i vägen för en utveckling av den ekonomiska politiken i de europeiska länderna i den ena eller andra riktningen, som dessa länder själva finna vara den lämpliga.

Senast har jag i min hand ett uttalande, som gjordes den 30 juni av mr Hoffman, den amerikanske administratören av den amerikanska hjälpverksamheten. Han har på en presskonferens med anledning av de kommunistiska attackerna och påståendet, att Förenta staterna försöker dominera de europeiska länderna och påtvinga dem sitt ekonomiska system, yttrat: »Vi i Förenta staterna tro, att vårt ekonomiska system är det bästa i världen eller det bästa, som världen hittills lärt känna, och vi tro, att kommunismen är ett av de sämsta systemen, men vi ha ingen tanke på att diktera något ekonomiskt program för medlemsstaternas inre förhållanden. Vi söka bara att hjälpa vart och ett av dem att bli starkt, välmående, politiskt oberoende och att så snart som möjligt kunna undvara ekonomisk hjälp utifrån.»

Detta var alltså ett uttalande helt nyligen av den amerikanske administratören, och jag tror, att vi inte ha någon

som helst anledning att betvivla, att detta är ett uttryck för den verkliga meningen hos den amerikanska regeringen och förvaltningen.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag vill gärna ta ad notam utrikesministerns förklaringar i olika avseenden och har inte någon särskild anledning att polemisera mot hans yttrande på annat sätt än att jag vill tillåta mig att göra vissa randanmärkningar.

Till att börja med framhöll utrikesministern, vad som många gånger officiellt uttalats, att Förenta staterna icke var med i Pariskonventionen i det första avtalet om ekonomiskt samarbete mellan Europas stater. Jag kan för min del inte hjälpa, att jag har en något annan syn på den saken. Läget är ju det, såsom jag betonade redan i mitt första anförande, att en av de avtalslutande parterna i Parisavtalet är den amerikanske generalen Clay. Man säger visserligen, att han inte representerar Amerikas förenta stater utan ett stycke ockuperat land i Tyskland, men vi skola väl inte vara så naiva att vi tro, att general Clay representerar något annat än den amerikanska regeringens vilja och avsikter. Därför har jag inte känt mig hundraprocentigt övertygad om att inte Förenta staterna på något sätt var med vid Parisavtalets utformande. För övrigt vill jag understryka, att Pariskonventionen undertecknades, om jag minns rätt, den 16 april, under det att den amerikanska lagen redan hade antagits den 3 april, varför den amerikanska lagen således förelåg, när Pariskonventionen definitivt undertecknades.

Jag vill för min del mycket gärna lägga in i de officiella amerikanska förklaringarna allt det värde, som man rimligen kan göra. När vi nu hörde t. ex. detta senaste uttalande av administratören, mr Hoffman, lät det mycket intressant, mycket vackert och mot Europa mycket välvilligt. Men herr utrikesministern hörde inte det citat, som jag anförde från mr Dewey, presidentkandidaten, där han sade, att meningen med

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

Marshallhjälpen var att förbjälpa 16 försvagade nationer till att bilda ett Europas förenta stater! Det var visserligen ett yttrande i ett tal eller på något annat sätt offentligt och alltså inte en diplomatisk deklaration från den amerikanska regeringens sida, men man kan ju ändå inte fränkänna dylika uttalanden deras värde.

Jag vill, som sagt, inte ingå på någon vidare polemik mot utrikesministerns yttrande. Jag kan dock inte låta bli att på en viss punkt göra ett påpekande. Det gäller punkten angående de amerikanska medborgarnas rättigheter att bedriva verksamhet här i landet. Jag yttrade mig icke i mitt första anförande så som utrikesministern fått för sig refererat, nämligen att jag skulle ha sagt, att avtalet skulle ha givit dem en sådan rätt, utan jag sade, såsom det förhåller sig, att därom skall förhandlas. Nu framhöll emellertid utrikesministern, att man från amerikansk sida hade förklarat, att man vid dessa förhandlingar ville ta all hänsyn till svensk lag.

Hur är det nu med denna sak? Det är ju på det sättet, att utländska medborgare enligt svensk lag kunna med Kungl. Maj:ts tillstånd få rättigheter att här besitta fast egendom, bedriva diverse verksamheter, idka olika slag av näring etc. Det blir ju »enligt svensk lag». När man nu i själva lagtexten så att säga förhandsbestämmer resultatet av förhandlingarna, så måste det vara ett mycket starkt incitament för den svenska regeringen att, då dylika amerikanska tillstånd sökas, i fullt ordinär, svensk laglig ordning bevilja dessa koncessioner. Men härigenom kommer man fram till en väsentlig utvidgning av den utländska verksamheten här i landet, vilket betecknar en nyhet. Det är så jag har sett denna sak.

Jag vill inte säga så många ord beträffande herr Åkerbergs yttrande, men jag kan inte låta bli att replikera honom på en del punkter.

Herr Åkerberg började med att förklara, att han inte hade väntat sig någon särskild debatt i denna sak: »Ingenting nytt har egentligen tillkommit. Vi

ha talat om Marshallpolitiken en gång förut, och varför skulle vi göra det en gång till?» Det är, som om herr Åkerberg inte observerat, att här för första gången föreligger *detta avtal* med Förenta staterna och att det innehåller åtskilliga bestämmelser, som äro väl värda att diskutera! Det har således tillkommit en mycket viktig faktor, och denna nya situation kan mycket väl vara en utgångspunkt för en debatt om dessa ting.

Jag måste säga till herr Åkerberg, att jag tycker, att det är lite billigt, när han gent emot mitt anförande såsom huvudargument invänder: »Det där är saker som herr Branting har hört ifrån Moskva! Det är de *ryska* synpunkterna! Det är det kommunistiska positivet som vevas.» Jag vädjar till denna kammare om att tro mig, när jag säger, att jag har läst detta avtal precis som jag brukar läsa saker och ting och att jag har gått efter den tolkning av paragraferna, som man rimligtvis bör komma till enligt deras ordalydelse. Om det kan ha något intresse för herr Åkerberg, kan jag säga, att jag nästan aldrig lyssnar på radio, i varje fall inte från Moskva, och att jag inte har en aning om ryssarnas argumentering beträffande detta avtal.

Herr Åkerberg ville inte komma in på en saklig diskussion. Han talade om likt och olik, om den tyska riksmarkens värde och om Tysklands organisation och allt möjligt som han drog in liksom för att undvika att ta upp en diskussion i sak på de olika punkterna. Å ena sidan sade han, att vi inte skola få mer än 28 miljoner dollar och att det inte är någonting att tala om, »ingenting att sälja sin själ för», som han uttryckte sig — jag vet inte, hur mycket han menar, att man skall ha för att sälja sin själ. Å andra sidan frågade herr Åkerberg, om det är underligt, att ett land, som ger bort miljarder, begär att få veta vad man gör av pengarna. Jag tycker, att denna argumentation inte går ihop.

Beträffande exporten av svenska råvaror undrade herr Åkerberg: »Vad kan herr Branting ha att invända mot den saken? Vi ha väl ingenting emot att säl-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

ja malm till Amerika?» Nej, jag har inte gjort någon invändning mot det. Vad jag har anmärkt på är att sådana affärer skola handläggas av utländska bolag. Det är detta som för mig varit själva kärnpunkten.

Jag nämnde några ord om mina synpunkter på det förhållande, som nu etablerats — inte bara genom detta avtal, utan genom samtliga avtal — nämligen att man i Förenta staterna försöker koncentrera en jättelik industriapparat, ytterligare utvidga den som finns och enormt öka den industriella kapaciteten. Jag uttalade en farhåga för att detta till sist kunde leda till en ekonomisk katastrof, med ett ord till en kris. Herr Åkerberg svarade: »Varför skulle Amerika självt förbereda en ekonomisk kris, en katastrof?» Ja, herr Åkerberg, man kan fråga, varför i denna värld, sådan den är beskaffad, de ekonomiska makthavarna driva en sådan politik, att det då och då blir kriser. Jag antar, att de inte göra det med avsikt, men vi socialdemokrater, vi socialister bruka ju — sinsemellan i varje fall — ha våra diskussioner om dessa ting och om effekterna av det kapitalistiska systemet.

Slutligen sade herr Åkerberg: »Vad vill herr Branting göra? Han vill ingenting göra!» Man kan inte begära av mig, att jag på egen hand skall lägga upp en Marshallplan. Det förefaller mig som om Sverige har gjort mycket — det veta vi alla — på det sätt som vi ha kunnat, för Europas återhämtning. Vi ha lämnat understöd åt Norge, Danmark och Finland och på andra håll! Inte var man så handfallen, när man stod inför frågan: På vad sätt vill Sverige hjälpa det nödlidande Europa? Har det i något avseende visats en negativism på den punkten från mitt håll? Inte alls! Däremot är situationen nu den, att vi genom detta avtal så att säga kombineras in i den stora Marshallplanen, och det är denna speciella hjälpform som man verkligen kan diskutera!

Jag antecknade ett uttryck i herr Åkerbergs yttrande. Han sade ungefär så här: »När man hör herr Branting och herr Öhman, kan man få det in-

trycket, att det här bara gäller att välja sida, att välja mellan Amerika och Sovjet, och herr Branting väljer tydligen Sovjet!» Jag tycker detta är oförsynt, herr Åkerberg! Jag tycker, att det icke är korrekt att misstänkliggöra min syn och mina motiv i denna debatt. Jag anser, att det är inte bara billigt, utan orätt att framställa saken på så sätt! Jag har tvärtom hävdad bibehållandet av den svenska självständighetslinjen, och jag fordrar verkligen respekt för de motiv, som dikterat min ståndpunkt i denna sak.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Herr Branting tillbakavisade min beskyllning för att hans recept var uppgjort i Moskva. Han nämnde, att han inte brukade höra på radio och att han inte alls kände de kommunistiska argumenten och synpunkterna. Jag vill konstatera, att man kan känna till dessa, även om man inte hör på radio. Det finns nämligen andra plattformar, från vilka dessa argument och synpunkter predikas, bland annat i riksdagen och i tidningarna — herr Branting kan ju läsa tidningarna. Om herr Branting i denna fråga inte hört någon utläggning av Molotov, kunna hans uttalanden bero på att han har en viss vana att balansera just på ytterkanten mot kommunismen. Jag hade för min del hoppats på att han skulle komma ifrån denna ovana någon gång, men det förefaller mig, som om han tvärtom skulle sjunka allt djupare ned i den. Jag är glad över att herr Branting finner det oförsynt, när jag förklarar, att han tydligen valt Sovjet i denna fråga, men jag tycker också, att det varit mycket tilltalande, om han i handling visat sin indignation över oförsynheten.

Herr BRANTING (kort genmäle): Herr talman! Jag vill ta fasta på en synpunkt, som jag verkligen fäste mig vid — det var något som herr Åkerberg inte direkt sade, men menade, och som herr Domö uttalade. De tyckte, att det var anmärk-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

ningsvärt med min motivering, som gick så långt och som drog så hårda slutsatser. Men, herr talman, om jag har misstagit mig och överdimensionerat de svårigheter som kunna följa av ordalagen i avtalet och om mina farhågor äro oberättigade, så desto bättre! Jag har naturligtvis inte — lika litet som någon annan av oss — det bittersta intresse att av politiska motiv vantolka avtalet. Jag har läst det som det lyder och tolkat vad som står där. Man kan naturligtvis ha optimistiska förhoppningar i alla fall! Jag vill gärna dela dessa förhoppningar, men jag har ansett — och jag vidhåller — att vår situation icke är sådan, att vi behöva godta ett så hårt formulerat avtal. Det hade väl också varit möjligt att få en annan ordalydelse i detta avtal, om inte den amerikanska lagen hade förutbestämt det mesta!

Herr WEHTJE: Herr talman! Då hans excellens herr statsministern nu är närvarande i kammaren, vill jag begagna tillfället att framföra några synpunkter i den föreliggande frågan.

De väsentliga skäl, som synas mig tala för att kammaren bör antaga föreliggande förslag till avtal med Amerikas förenta stater, ha redan framförts av herr Domö. Jag skall inte upprepa dem. Jag nöjer mig med att uttala min anslutning till bifallsyrkandet.

Jag vill nu också lämna åsido det förhållandet, att om vi hade sört för att vårt lands ekonomiska ställning varit bättre, vi därmed också befunnit oss i en starkare ställning vid förhandlingarna. Det hade väl då inte varit utslutet, att vi hade kunnat få fördelaktigare villkor än som nu blivit fallet.

Vad jag här skulle vilja beröra är, att det i avtalet är förutsett leveranser med stöd av särskild kreditgivning. I det ekonomiska läge, vari vårt land nu befinner sig, kan denna sak vara av stort intresse. Jag vill därför i anslutning härtill fråga hans excellens herr statsministern, om man tänker utnyttja detta stöd, och i så fall, om det kan beräknas bli av sådan omfattning, att det

kommer att mera påtagligt påverka vår ställning och vår försörjning.

Det har ju ej varit möjligt att bedöma våra förhållanden, eftersom importplanen för den närmaste tiden ännu inte blivit bekantgjord. Hans excellens herr statsministern uttalade i svaret den 3 juli i år på herr Domös interpellation angående importplanen för tredje kvartalet: »En på vissa områden drastisk nedskärning av hårdvalutaimporten, främst importen från Nordamerika, har därvid visat sig ofrånkomlig.» Längre fram i sitt svar sade statsministern: »Den nu nödvändiga ytterligare beskärningen av framför allt hårdvalutaimporten kan inte undgå att på vissa områden få verkningar beträffande den inhemska produktionen.» Dessa uttalanden ha vällat en stark oro, och särskilt inom näringslivet är man angelägen att få kännedom om hurudant läget verkligen är och främst vad importplanen innehåller. Det har snart nog gått en månad av det kvartal för vilket planen avsetts, och det synes mig anmärkningsvärt, att planen ännu inte blivit framlagd. Det är ju dock så, att om det blir fråga om drastiska nedskärningar av importen i hårdvaluta — en import som vi i så många avseenden äro beroende av för vår försörjning, vår export och vår sysselsättning — behöva de berörda företagen tid för eventuellt erforderlig omställning. Det enda vi fått veta är den kännbara nedskärningen av olje- och bränsleimporten. Enligt vad man kunnat utläsa av pressuttalanden är det fara värt, att en begränsning av importen på andra områden kommer att drabba än hårdare. Här rör det sig ju om livsviktig försörjning. Det gäller bl. a. att förse vår exportindustri med råvaror och maskiner och vårt jordbruk med maskiner och reservdelar till dem. Det gäller vår sysselsättning och arbetsförsörjning, och det gäller att förse vår hemmamarknad med viktiga förnödenheter.

Herr talman! Om det stöd, som vi nu kunna erhålla enligt det förslag till avtal, som nu behandlas, kan bringa någon påtaglig lättnad i vår beträngda si-

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

tuation, vore det utomordentligt tacknämligt att få höra härom av hans excellens herr statsministern.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! De frågor, som herr Wehtje har ställt, finns det all anledning att ställa, och jag skulle gärna ha sett, att jag varit i tillfälle att lämna ett svar på dem eller lämna en förklaring, som ur det svenska näringslivets synpunkter hade betraktats som lugnande och tillfredsställande. Men herr Wehtje vet lika bra som jag, att det för närvarande pågår förhandlingar, inte mellan den amerikanska staten och den svenska staten, utan mellan de amerikanska köparna och de svenska säljarna om våra viktigaste exportartiklar till Amerika. På utgången av dessa förhandlingar beror det ju, i vilken utsträckning vi kunna säga, att vi ha en betryggande dollartillgång, betryggande i den meningen, att industri, jordbruk och hantverk kunna få sin råvarutillförsel fullt tillgodosedd.

Jag tror inte, att det gagnar vårt svenska näringsliv att man ackompanjerar dessa förhandlingar med en mer eller mindre politisk diskussion. Jag tror, att det finns anledning att hoppas, att det skall gå att på den amerikanska marknaden placera icke obetydliga kvantiteter av de varor, som nyss varit i så hög grad åtråvärda. Därmed skulle förutsättningarna för en gynnsam upplägning vara uppfyllda. Jag kan inte säga mera på den punkten, och jag tror, som sagt, inte att vi gagna någon part, i varje fall inte någon svensk part, med att ta upp en diskussion om dessa ting.

Jag tror inte heller, att vi böra inge oss alltför stora förhoppningar om att en eventuell Marshallkredit skulle komma att betyda, att vi slippa att eftersträva balans i vår utrikeshandel på Amerika. Först och främst veta vi inte, om vi få den kredit, som jag föreställer mig, att utrikesministern har antytt att den svenska regeringen är villig att försöka utverka. Krediten blir vidare förmodligen inte större än som angavs i den

bruna boken — det var inte fullt 30 miljoner dollar på ett år. Det kan ju inte betyda en sådan lättnad i vår situation, att vi skulle komma förbi det som otvivelaktigt är vårt huvudproblem när det gäller dessa ting, nämligen — som jag sade nyss — att få en balanserad utrikeshandel med dollarländerna.

Jag kan emellertid försäkra herr Wehtje, att vi komma att göra vad vi kunna för att få ut det kreditbelopp, som vi anse oss behöva. Vi ha också hemställt att få del av de amerikanska krediterna även för det tredje kvartalet. Skulle denna hemställan tillmötesgå — vilket vi hoppas — betyder det självfallet en lättnad, men inte en sådan lättnad, att vi kunna förbise de egna problem, som här rulla upp sig.

Herr **WEHTJE**: Herr talman! Jag skulle vilja hemställa till hans excellens herr statsministern, att den plan, som man arbetar efter, i varje fall delges näringslivet. Det är ju ganska orimligt att hålla ett lands näringsliv i okunnighet om hur produktionsplanen för den närmaste tiden skall läggas upp. Man tär nu på sina lager utan att veta vad som skall komma, sedan vi nått en sådan nivå, att verksamheten blir direkt lidande.

Statsministern nämnde redan tidigare, att nedskärningarna komma att drabba produktionslivet. Varför inte meddela detta till företagen? Vi ha inte fått några direktiv, efter vilka linjer verksamheten skall fortsätta. En stor del av tredje kvartalet har redan gått. Skola vi vänta ytterligare, kanske vi inte få någon plan, förrän hela kvartalet är förbi!

Jag skulle sålunda vilja hemställa till hans excellens herr statsministern, att näringslivet med det första får del av den plan, som myndigheterna räkna med skall följas under innevarande kvartal.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Självfallet är det angeläget, att näringslivets representanter få tillfälle att följa vad som här

Ang. ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Förenta staterna.

händer, och jag tror inte, att det skall möta några större svårigheter att tillmötesgå detta önskemål. Men, herr Wehtje, så länge massindustriens förhandlingar ännu inte äro slutförda, ha vi inga direktiv att lämna. Vi veta ju ganska litet därom. Skulle massindustrien kunna sälja lika mycket 1949 till Amerika som exempelvis år 1947, lär huvudparten av de svårigheter, som herr Wehtje talar om, vara ur världen, och om vi få en försäljning som är något större än den, som vi räkna med för det tredje kvartalet, så minskas svårigheterna.

Vilken import- och exportplan menar herr Wehtje att vi skola förelägga industrien? Och vad skulle industrien ha för glädje av att få en importplan, där det råder ovisshet om den grundläggande förutsättningen, nämligen den svenska exportindustriens försäljningsmöjligheter på den amerikanska marknaden?

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten, men jag finner det utomordentligt beklagligt, att våra resurser äro så hårt utnyttjade, att vi inte ens ha valuta för övergångstiden. Det hade väl eljest varit möjligt att lämna direktiv för verksamheten under det löpande kvartalet.

Jag vill bara med några ord peka på i vilken situation vi befinna oss. De förnödenheter, som närmast äro av intresse för industrien, äro de som importeras för att försörja industrien med råvaror, maskiner o. d. Redan den plan, som fanns förut, var en nödfallsplan, som man gjort upp i förhoppning om att den skulle behöva gälla blott för en relativt kort tid. Efter vad jag kan förstå, tänker man nu skära ned denna plan ytterligare. I så fall inse kammarens ledamöter, hur utomordentligt beträngd den situation är, i vilken vår industri och vårt näringsliv befinna sig.

Jag hoppas, att det skall bli möjligt att — utan att avvakta det slutliga resultatet av långsiktande förhandlingar — ge det svenska näringslivet sådana direktiv, att det kan göra upp planer för i varje fall den allra närmaste tiden.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets memorial nr 31, med föranledande av kamrarnas beslut beträffande utskottets utlåtande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 med förslag till tryckfrihetsförordning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Punkten A.

Utskottets hemställan bifölls, såvitt angick första kammaren.

Punkten B.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna särskilda utskottets memorial nr 2, med föranledande av kamrarnas beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 443, i anledning av inom riksdagen väckt motion, föranledd av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning; och

nr 444, i anledning av ett av riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaget förslag till tryckfrihetsförordning jämte i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse,

nr 449, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 26 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.02 förmiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Justerades protokollen för den 17, 19 och 20 innevarande månad samt för denna dag.
